

МИ i СВІТ

WE AND THE WORLD

Український
магазин

NOUS
ET LE MONDE

Revue Ukrainienne

Rédacteur responsable :
Mykola Kolankiwskyj

Adresse :
186, Bd St-Germain
PARIS 6e - FRANCE
diasporiana.org.ua

Ч. 10

1953

Ч. 10

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА

L'Afrique du Nord:

Dr. Wolodymyr Sawtchak, Barrage de Ben-Metir, Ain Draham B. P. 15, Tunisie.

Argentina:

Nykola Denysiuk, c. Carapaligue 790, Buenos Aires

Australia:

Fokshan Library and Book Supply, 17 Acacia Street, W. 9, Vic.

Belgique:

Zybenko Roman, B. P. 84, Louvain

Brasil:

Natalia Dubyscka, Curitiba, rue Brigadeiro Franco 521, Parana

England:

B. Skorobohatyj, c/o Deep Dene House, «Jesmond Dene», Newcastle upon Tyne, 7

Schweden:

Walerian Fedortjuk, Lostigen 4, Spanga

U.S.A. — Canada:

George Tyczczenko, 164 East 127 th Street (Apt. 12) New York 35, N. Y.

К. Г. Вагтерль: Авторова книжка (новеля)

Автом з Філадельфії на Кій Вест

Хто відкрив Америку?

Що таке Кремль?

Чин св. Василія Вел.

М. Точило: Заповіт бабки Ельзи.

Аве Марія

Проф. Павло Зайців: Василь Каразин

З науки і техніки

О. Кульчицький: Місто померлих і острів краси

Нове в медицині

Стигматик Степан Навроцький

Про парфуми

Відвідини обсерваторії Паломар

Айзенгавер — маляр

ФОТО НА ОБКЛАДИНЦІ

Острів Капрі (до нарису О. Кульчицького: «Місто померлих і острів краси», гл. стор. 38).

Передплатники нашого журналу в тих країнах, де нема нашого представництва, будуть ласкаві присилати передплати безпосередньо до редакції в Парижі.

Ціна одного числа: Англія і Австралія — 2 шіл., Бельгія — 12 б. фр., Франція — 90 фр., Аргентина — 4 пезі, США й Канада — 35 центів, всі інші країни — рівновартість 35 ам. центів.

Передплата: на три числа 1 долар (6 шіл., 36 б. фр., 540 фр., 12 пезів), на шість чисел — 2 дол., (12 шіл., 72 б. фр., 540 фр., фр., 24 пези).

Ціна оголошень: 1 стор. — 30 ам. дол., пів стор. — 15 ам. дол., чверть стор. — 8 ам. дол., одна восьма стор. — 4 ам. дол. Дрібні оголошення: шпалтовий рядок — 25 ам. центів.

МИ І СВІТ

український магазин

Рік 4

1953

ч. 10

К. Г. Вагтерль

Авторова книжка

Я завжди дуже радо їздив поїздом. Коли мене з рідних долин віз уперше поїзд на чужину, був я уже підростком. Тепер же ж я знову живу в моєму селі на відстороні від світу. Колись давно була щоправда мова також і тут про те, щоб покласти залізничий шлях через долину, проте батьки були тоді проти. Ні, казали, в тому немає жадної користі, воно принесе єдино галас, а вони не хотіли взагалі мати жадного чужого смороду ані жадної чужої наволочі в селі. Але правду кажучи, світ узяв нам тоді те за зло. Він забув нас відтоді і витер із своїх книг.

Цілий рік воно мені нічого не шкодить, я радо лишаюся дома і вдоволений. Єдино інколи от хочи напрозвесні, коли могутній фен струмует з лісів і бурить кров, або також осінню, коли небо стає таке ясне й далеке, так спокусливо простерте аж до останніх гір, тоді бере мене охота до мандрівки, хочу сказати, туга, незаспокійливий гін у далечину.

Добуваю тоді великий куфер із шпихліра і запаковую туди

все моє найліпше, самі грішно гарні речі. У мене дома на селі не міг би я нічого з того показати навіть у найбільш святкові дні: це ж було б по дурному стояти в лякованих черевиках і шовку на сільському майдані. Але зовні воно інакше. Зовні треба мати у валізі те, чим людина хоче бути важна.

Отже вибравшись потайки раннім ранком, виrushаю в дорогу і приходжу на стацію. Службовець мусить добру хвилину думати, рахувати й писати, — такого квитка, як я його потребую, він не має готового у своїй шафці. Ми обмінююмося декількома словами.

— Знову в подорожі, — питаете він. — Так, — відповідаю байдуже, — трохи. — Проте я тим разом не маю часу на балачку, мій поїзд заїжджає.

Досвідчена людина не всідає до першого вагону, бо там вона мусить різне витерпіти, якщо вилочник денебудь засне. Також не вибирає вона останнього вагону, бо викрутаси дошкаульно впливають на шлунок. Тільки вибирає, як це завжди робить мудрець, середину. Мій

переділ майже порожній. Тільки зачитана дівчина сидить проти мене в куті, вродлива дівчина, посکільки я це можу бачити. Я члено поздоровкався й мені холодно подякувано, добре, я знаю своє рішення. Нема мови про те, моя панно, щоб я, наприклад, конкурував з вашою книжкою. Вона коштує може дві або й три марки; за ті ж гроши мене зовсім не можна придбати.

Я спираюся, випрямившись у куті, дивлюся крізь вікно і зававляюсь на свій лад. Коли мужчина думає, що за ним ніхто не стежить, тоді він легко впадає у стан магічного захоплення й речі відразу тратять для нього свою ворожу боязкість. Вони слухняно приходять у заворожене коло й граються разом: щітка в купальнім коріті, або ряд брукових каменів на ранній дорозі, або просто тільки дроти, які біжать здовж залізничного насипу. Жінки не можуть того правильно зрозуміти, вони ніколи не граються, вони тільки неповажно розважаються. А втім це важко пояснити, і коли я це описую, воно не виглядає зовсім на те: кілька рядків дроту, що підносяться і спадають між небом і землею. Я повинен би нав'язати до того свої спостереження і казати, що ці дроти пригадують мені про долю, про підношення й падіння життєвих ниток, нібито бездумно плетених у нескінчення, а все-таки не бездумно, може добрий Бог потребує їх для своїх телеграм. Щось у тому роді могло би прийти мені на думку, або

що щось більш важливе, — це ж належить до моого ремесла, думати про речі, які для інших людей є самозрозумілі. Але сказати правду, то я зовсім собі при тому нічого не думаю, і саме в тому вся краса.

А втім займає мене віддавна щось зовсім інше: Яка саме може бути ця книжка, що лежить на круглих колінах, що її з таким відданням читають? Я підпираю рукою мою голову і зиркаю потайки крізь пальці. Книжка має жовту спинку і ніжнозелену палітурку. Адже ж це дивне, думаю, дивлюся ще раз туди й знечев'я проймає мене радісний острах. Справді, я не помиляюся, це моя власна книжка, моя остання, — ох, що дав би я тепер за те, коли б вона була також моя найліпша!

Я пережив уже неодні запри воду своїх книжок. Спочатку, коли перша була в дорозі, я бігав заклопотано у всі книгарні й питав за нею. Ні? Її не знали? Вона ж появя, що про неї чей-же говорив увесь світ! — Пане, — казав я до чоловіка за прілавком, — пане, коли я смію вам радити, тоді зберігайте той талант в очі!

Так, я робив, все що міг зробити, щоб мої книжки поширилися між людьми. Я роздаровував їх у дні іменин а також у хвилині сердечного горя, аж поки не зрозумів, що в більшості випадків звичайний медянник є чайже більш добродійний. Я давав їх друзям, які їх щоправда не читали, але радо хвалили, при чому користь була обопільна. Згодом приходили люди й виявляли бажання пізнати

того або іншого чудака з моїх книжок, щоб йому раз особисто сказати свою думку, — то знову інші, що ім друковане слово в ширшому не вистачало і які хотіли принайменше мати дописане мое прізвище, або щонебудь інше дотепне. Але ще ніколи не зустрічав я людини, яка без примусу і, так сказати, з вільної руки, читала б якусь мою книжку. Не знаю, мусить певно бути такі люди, але може вони соромляться й роблять це тільки зовсім в укритті.

Як не було б воно, ця дівчина сидить тут у всій своїй невинності й читає одну сторінку, і підсуває уже палець під наступну, і те все невимовно мене хвилює. Моя читачка могла б оце також потрясти головою або навіть раз позіхнути, це мене зовсім не здивувало б. Я знаю докладно яке слабке і порожнє є те місце, що його вона має тепер перед очима.

Коли я це писав, мав поганий день. Я бігав по кімнаті сюди й туди і стукав у розпушці до стіни і просив благально небо за те одне-едине жалюгідне слівце, але добрий Бог був наче глухий. Тоді залишив я все і тепер жалую своєї легкодушності. Ох, коли б ця дівчина болай не приймала всього так терпляче й схотіла перекартикати кілька сторінок! Пожди лиш, думаю засоромлений, читай лиш трохи далі, там мені вдалося щось гарне!

І справді, докладно на тому місці вона затинається, вслушується і сопе при тому навіть лешо крізь ніс, це, очевидно, зовсім непристойно для моло-

дої дами. Вона дивиться вгору й приглядається мені.

Отже я мушу щонебудь сказати на своє вилівання: Це гідні уваги, — кажу — ту саму книжку я маю у моїй валізці. — Цю? — спитала дівчина.

Так, цю. Але щодо мене, то я не знайшов, власне кажучи, в ній нічого, з чого я міг би посміхатися.

Так! Так тоді я мабуть дуже поверховно її читав. Особлива книжка! Прислухаєтесь до неї як до довіреної людини, яка щось розкажує, — про сіножат, що її раз бачилось, про кілька дерев... Властиво нічого особливого, а проте вона хвилює людину й промовляє до серця.

Мені ні, — кажу. Мене вона нудить, я дякував небесам, коли її скінчив. Самі дешеві правди. Я хочу вам зрадити, як той чоловік це робить: він говорить зовсім просто те, що люди думають. Так, почуття, думки, які кожному можуть перейти крізь голову, а яких чейже ніхто не може собі пояснити, бо, або не знаходять відповідних слів, або бракує до того часу, чи щонебудь там інше, — отже таке вишкує він і обертає знов і знову, аж поки не поставить у відповідному світлі. Це вся його таємниця, повірте мені!

— Можливо, — каже дівчина. — Але ж у тому є щось потішаюче, важко сказати, чому. Це справді жадні величні пізнання й правда, що це не є жадні потрясаючі мудрощі. Але так спокійно проказане мідне слово може іноді юному принести невимовне полегшення.

— Ну так, принести полегшення, — втручаю. — Але не залишається усе те надто в загальному, у споглядальному? Я думаю чи не є воно, надто м'яке, надто схоже на іграшку. Чи покликано нас у наш час, щоб запримічувати речі тільки з приемності, чи хочемо ми їх здобувати для нового світу, який потім стане нашим? Цей світ це велетенська площа дій, розумієте, і ось хоче хтось лишитися осторонь і промовляти серед галасу про речі, що їх майже вже зовсім нема, про трави, хрушців і простих людей. Чи не так воно? Чи не мусимо домагатися від поета, щоб він був також учителем, ясновидцем і промошувацем шляху.

Ох, я маю охоту вкінці основно зі собою розрахуватися! Тієї приемності я часто вже заздрив моїм критикам. Крім того не виношу коли чую, як мене вихвалюють під небо у той час, коли я сам при тому сиджу легковажно. Ох, що варта для найкращої дівчини поет, коли вона не знає, що він є поетом?

Але оце виявляється, що все таки знову дещо промовляє в мою користь. Потиху думаю те саме, тільки я ніколи не зважився б сказати те так відверто, як ця дівчина. Це було б правильно, твердить вона, коли б ми мали поетів, які вказували б нам шлях, проникливих духів, ясновидців, як я це сказав перед тим. Вони діяли б у часі і навипередки часові і мали б за те свою славу. Але ж нам б'ється також у грудях

серце. І можливе, що наша життєва сила живиться і відновляється завжди новою з цього таємничого джерела, із почуття. І ми всі повинні б час-до-часу черпати з цього джерела, всі, навіть найбільш тверда людина. Так, навіть така людина може інколи бути в розпуці, зовсім і зовсім розгублена, і тоді добре, якщо таку людину відкіне в обсяг спокійних сил. Те, що він почусе, не буде мати може зовсім зв'язку з його клопотами, а проте буде він потішений.

Чи воно не є правдою, питася дівчина, чи мені це ніколи не помогла книжка у моїй журбі?

— Авже ж, — кажу я, — затявшись. — Але ця ні!!! Я читаю, мовляв, взагалі єдино важні книжки, але не видумані. Людина могла б у житті зовсім добре обійтися з однім-однією книгою, якщо вона була б тільки достатньо груба, щоб забути початок, коли тільки дійдеться до кінця.

— Цей чоловік, — кажу, — він надто багато штукарить, чи ви це розумієте? Він чваниться майном, сіножаттю, ґрунтом і землею, а при тому він сам нічого не має, ані корови, ані теляти. Все вигадка й брехня.

— Ах так, — каже дівчина. — Але звідкіль ви це знаєте? Маєте може ще охоту твердити, що ви з ним знайомі?

— Так, до деякої міри. Колись раніше, у молодості, тоді були ми одне серце й душа. Але, на жаль, тепер ми ті, деяким оглядом цілком не розумімося!

— Воно також зрозуміле, — каже дівчина. — Ці противенства!

— Противенства, так є! Я так, як тут сиджу, є чесна душа. А він? Наскрізь фальшивий і до того зарозумілий, пустий "лещицько". Ви не будете це зважати за можливе, — заявлю, — але, коли б він тут сидів на моєму місці, він потрапив би просто себе заперечити, тільки, щоб почути похвалу про себе.

— Заперечити? — каже дівчина мрійливо. Ох, це йому зовсім не помогло б, ачей його можна було б проглянути з першого погляду. Вже голос мусів би його зрадити. Одного разу він говорив у радіо, читав своє оповідання про Адама й Еву, і тут спітав він на одному місці: «Любиш ти мене?» І тоді наспіла відповідь: «Вічно!» — Чудово! Воно проймало людину наскрізь. Він має глибокий голос, — розказує дівчина, — зовсім ніби ваш, але, звичайно, не такий широкий, тільки м'який і тъмяний. А втім його бачилося формально перед собою, тілесно. Він буде мати ясне волосся, сині очі і шляхетний ніс...

— Фальшиво! Зовсім фальшиво! Очі в нього зелені й ніс

зовсім відразливий. Поети взагалі не мають у собі нічого незвичайного, вони виглядають звичайно, як я і кожен з нас.

— Як ви? — сміється весело дівчина. — Ні — каже вона. — Я, не хотіла б вас образити, але на поета ви не виглядаєте.

Після того ми обоє мовчимо, дещо розстроєні. По якійсь хвилині дівчина підвідиться й ступає на перехід.

Правдолібно вона все ще посміхається наді мною, придуркуватим чудаком. Тоді я беру швидко книжку із лавки і вписую своє ім'я й поздоровлення від чоловіка, такого, яким я повинен би бути, коли б спаді був тим, чим я є.

Потім скоплюю свій куфер із сітки й несу його до дверей; я зараз доїжджаю до мети.

— Живіть здорові! — гукаю.

— До побачення, — каже дівчина.

Ах, ні. Ось стою я зі своїм куфром на чужій станції, чоловік між багатьма людьми, а поїзд рушає знов і від'їжджає.

— На недопобачення ніколи, дівчино!...

З німецької мови
переклав Іван Ковалів

Автом з Філадельфії на Кій Вест

Ніде правди діти, ми всі були сильно зворушені перспектива-ми цієї прогулки, що була запланована зовсім на американський лад. Ми мали пережити щось, чого досі ніколи не перевживали — пізнати нові, нам невідомі частини Америки, оглядати тропічні ростини й звірята, дихати повітрям високих гір й милуватися красою океану, спостерігати дива природи й людських рук, — словом на власні очі побачити те, що досі доводилося оглядати тільки на картинах.

Ніч перед виїздом ми провели неспокійно, щохвилини вважалися обличчя тих, хто остерігав нас перед небезпеками цієї прогулки, мовляв, — авто не витримає такої далекої дороги, спеки спалають вас, трійливі гадюки й комарі на Флоріді вас покусають, втому вали-тиме вас з ніг... Але завертати було вже ніколи, — в 6 год. ранку, коли тільки забілів день над Філадельфією, ми, перехристившись, вирушили в дірого.

Окраїнами міста дібралися до гарного Фермонт-парку, ми-нули річку Скуйкіл і погналися сповитим зеленню шляхом на Вашингтон. Мряка, що спершу стелилася по землі, піднялася й показалося блакитне, сонячне небо. Вдихаємо запах лук і піль, ідучи з швидкістю

50 миль на годину (найбільша швидкість, дозволена в Пенсильванії!), минаємо фарми — коровячі, овечі, курячі, а думка блукає ген далеко по рідних шляхах, і мріється, щоб колись проїхати таким же гладеньким шляхом з Хусту, через Ярослав, Львів, Луцьк, Жмеринку, Київ та на Крим...

Вашингтон привітав нас спекою. На вулицях великий рух, авта з усіх закутків Америки. І демо попри Галерю Мистецтв, маєстатичний Капітол, пам'ятник Вашингтона, попри міністерства й пам'ятник Лінкольна, і через міст переїздимо до стейту Вірджінія. Здалеку видно Пентагон — військовий центр світу, пам'ятник Невідомому Боякові, муровані казарми форту Меєрс в Арлінгтоні... Все те залишаємо набоці, бо нас жде дальша дорога.

Ше деякий час швидкої їзди й на обрії зарисовуються Блакитні Гори Вірджінії. У самого їхнього підніжжя коротко зупиняємося. Далі шлях пнетися все стрімкіше вгору, підносячи нас серпантинами щораз вище. Аж в'їдимо, заплативши 25 центів за вступ, в ту частину Блакитних Гір, що творять т. зв. Шенандохський Парк (назва індійська, в перекладі означає «Дочка зір»). Першу історичну загадку про ці гори маемо з 1669 року. Губер-

натор Спартсвуд вперше їх пройшов в році 1716, шукаючи шляху із сходу на захід. І щойно після цього почалося заселювання долин обабіч гір. Раніша історія досі нікому невідома. У 1935 році держава перейняла цей парк під свій контроль, а в два роки пізніше през. Рузвелт передав його офіційним актом для загального вжитку. Цей парк має 211.614.97 акрів. Вершками гір прорізує його шлях, що зветься Вірджинія Скайвей — Небесний Шлях Вірджинії (найвища точка є на висоті 4.000 стіп над поземом моря). Цим шляхом ми проїхали понад 50 миль.

Насолоджуємося красою, що її годі описати. Під нами, куди оком глянь, ліси й чарівні кітловини. Щохвилини зупиняється й робимо фота. 85% цього парку вкриті лісом, що в ньому безліч рідких дерев, ростин (80 родів цвітів), звірят і птиць (начислюють 190 родів птиць). Повітря чисте, аж п'янке, насичине запахом цвітів та сповнене співу птичок. Виблискують до сонця плеса потоків... Справді незабутнє враження нашого першого дня прогулки.

Чудо нового світу

Сонце вже скочувалося за обрій, коли ми спускалися серпентинами вдолину та вийздили на дорогу, що мала нас завести до першого із семи чудес нового світу — Природного Мосту Вірджинії.

В малому містечку, що до нього в'їздимо вже в сумерку, роїться від авт таких як і ми туристів. Знайшовши нічліг, зараз таки йдемо оглядати міст,

Природний міст

який саме підготовили для ілюмінації. Ми сповнені напруження, бо ж те, що маємо побачити, загально вважається чимсь країшим і неймовірнішим як чар водопаду Ніагари, Єлонський парк у Вайомінгу і Монтані, гігантна печера в Кентакі, Господні Городи в Колорадо, Великі Скали Колорадо в Аризоні й Юта та Йосемітська Долина в Каліфорнії (всі вони становлять дальших шість чудес Нового Світу, віддаючи, од-

наче, перше місце Природному Мостові Вірджинії).

Колись цей міст був святістю індіанського племені моноканів. Вони називали його Мостом Бога, молилися до нього й використовували як стратегічну точку в боях з білими. По відбранні від індіян цей міст став власністю британської корони, і тільки в 1774 році Тома Джерферсон відкупив його від короля Юрія III. Природний Міст Вірджинії є одним з найвідвідуваніших туристами місць. Він високий на 215 стп, широкий на 40 стп, та довгий (розтягість арки) на 90 стп.

Стоймо мовчки поміж сотнями інших туристів і прорізуємо зором темряву. Браз звисока лунає маєстатичний мов справді Божий, голос: «На початку Бог створив небо й землю...» І сказав Господь: нехай буде світло... І першим були і вечір, і день...» Залунала мелодія Травіати Верді, а рефлектори кинули світло на темну масу понад нами, грою світляних снопів створюючи ілюзію вечора і дня.

І прийшов другий день: «І сказав Господь: нехай земля відділиться від води, і нехай вода відділиться від землі...» Прожектори кинули світла на деревину, що виросла з потічка, і на потічок, ілюструючи сказані слова. А з голосників прогунала арія з Шуманового Ерл Кініг.

По словах третього дня хор відстіявав релігійний гімн, по четвертому понеслися звуки Шопенової прелюдії ін Б мінор та ін А майор, а опісля, ілюс-

туючи дальші дні, лунала музика Гріга, Вагнера й Лішта. Рівночасно прожектори освітлювали щораз нові деталі мосту.

Декого могли не вдоволити трохи прихриплі голосники, голос заповідача був також не найкращий, все ж в цілому враження було таке могутнє, що просто важко його описати. Це стосується і програми й самого мосту — цього маєстатичного витвору малого потічка й таємного Божого долота.

Пісками Норт Каролайні

Ми очували за дешеву ціну в малій туристичній хатинці на дві кімнатки, користуючись душшо з гарячою і холодною водою. Таких туристичних дімочків — кабін по всіх шляхах Америки є безліч. В них знаходить турист усю вигоду й мілій відпочинок перед дальнією дорогою.

Наступного дня вранці ми ще раз мали змогу милуватися сочковитою зеленню Вірджинії, цього чи не найкращого американського стейту. При шляхах раз-по-раз зустрічаєте написи: «Зберігайте Вірджинію зеленою», то знову остороги, щоб не викидати з авт запалених цигарок і не спричинити пожежу лісу, що просто тулиється до шляху. Та й не лиш красою, але й своїм минулим гордиться Вірджинія. Тут скрізь чимало історичних пам'яток, музеїв тощо. Постішаючи, ми не мали змоги їх оглянути. І тільки здальну бачили гордість модерної техніки — найбільшу в світі збудовану людською рукою

зірку, що кожної ночі світить з високої гори.

В'їхавши в Норт Кароляйну, ми зараз помітили, що опинилися в іншому світі: шляхи поганіші, краєвид убогий, а земля — один червоний пісок. Надбавок ще й спека почала дошкулювати, головно під час повільнішого проїзду містати. В Грінсборо ми вперше побачили, як живе чорне населення. Місто поділене на дві частини: в одній, де живуть білі, — гарні будинки, чисті вулиці й порядок; а в другій, де живуть чорні, — деревляні хатинки, напіврозвалені, бруд і сморід. І ще одне неприємне ми бачили в цьому стейті (що картини повторювалися також у Савт Кароляйні, Джорджії і на Фльоріді), а саме колони муринів в тюремному вбранні. Вони зробили на нас гнітуче враження, нагадуючи практики большевиків на Україні. Нам ще в Філадельфії оповідали, що в південних стейтах ловлять муринів і за найменшу провину засуджують на безоплатну примусову працю при будовах каналів і мостів.

Має Норт Кароляйна теж свою красу (Ї 233 верхи переступають висоту 5.000 стіп понад позем моря), чималі природні багатства, промисловість і горду історію. Та цього всього ми не зустрічали на своєму шляху й не бачили.

На нас краще враження зробила Савт Кароляйна — своїми гарнішими краєвидами та красочними шляхами. Але й тут кидалося ввічі різке розмежування рас. Ось бачите, наприклад,

ресторан: в ньому по правому боці напис «тільки для білих», а по лівому — «тільки для чорних». Праворуч чисто, влаштовано яклід, а ліворуч — посеред жахливого бруду поломаний столик і дерев'яні скриньки, замість крісел, глota, задуха. Чорні виконують скрізь найважчу роботу.

До пальм Фльоріди

В першому дні ми зробили 394 мілі, другого — 358, а в третьому довелося нам проїхати аж 402. Дошкульна спека примиусила нас проїхати як найшвидшим темпом. Околиці, якими ми проїздили, були доволі гарні, але нам було не до того. Во ж від спеки не берегли нас ні вентилятори, ні широко відкриті вікна.

Наша холодільня ставала нам раз-по-раз у пригоді. І м'ясиво, і масло, і напитки були в ній свіжі й холодні. Децо клопоту було з хлібом, бо годі було зустріти добре випечений. Теплу сіставу ми їли вранці і ввечорі. Лиш раз скористали з придорожнього столика, що їх чимало розкладено при шляхах для вигоди туристів. На придорожніх стовпцях ми бачили також часто в Джорджії наполовину розрізані кавуни — реклами, що запрошуєть зупинитися та за дешеву ціну (ми заплатили за великого кавуна всього 35 центів) загасити спрагу.

Виїхавши з Самертавну, недалеко від нього — за брудним озером Маріон, ми побачили щось, що становило б чарівну декорацію для «Лісової Пісні» Лесі Українки: по боках шля-

ху, в маленьких озерцятах, дерева дивної форми і незвичного вигляду. В проміннях сонця, що сріблилося на плесах озерець, вони набирали ще більш казкового чару. Там теж подорозі, прочитавши юголошення: Тут можна купити в коробці смажені курята... — ми справили собі за 1.35 долара справжній пир. Тоді й настрай поправився і навіть забаглося оглянути стрічне зоо, з малпапами, крокодилами, лисами й гієнами. Правда, мало що варте, але дешеве — вступ всього 25 центів.

Але ми справді ожили тільки тоді, коли побачили напис: Вітайте на Фльоріді! Тоді все нам видалося миліше: шляхи покращали, з'явилася підрівникована рістня, невидані цвіти, небачені птиці, а при всьому ще й зразкова чистота.

Ми в'їжджали до найбільшого міста Фльоріди — Джексвіл. Це один з найбільших постів Америки, що дякуючи заливові ріки св. Івана, є доступний і для найбільших кораблів. Саме ж місто, розлічене рікою на дві половини, зробило на нас незвичайно міле враження. Між іншим, там знаходитьться найбільша фабрика цигар, а теж жив у том у місті автор улюбленої книжки «Хата дядька Томи», Г. В. Стоу. Там є чимало чудових пасок і цікавих пам'ятників. Про краєвили окопиці Джексвілу говорять вже самі назви його передмість: Помаранчевий Парк, Мандаринка, Нова Швейцарія тощо.

Не затримуючись у Джексвіл, ми ще того самого вечора

добилися до самого центру Фльоріди, міста Окаля, де й заночували.

Дещо з історії й статистики

Фльоріду відкрив 1513 року еспанець Понс де Леон, що причалив до її берегів саме на Великдень (Паска Фльоріда). Звідсіль і назва, що її дав півостровові. В 1539 році Де Сото причалив до пристані Темпі і пішов вглиб країни, аж до міста Окалі. 1565 року Педро Мененdez заклав першу еспанську оселю на східному побережжі Фльоріди й назвав її Сейнт Августін. Ця оселя — це найстарше місто в Америці. В 1702 році захопили Фльоріду англійці, але еспанці відбили її знову. Війни за Фльоріду тривали довгий час і ційно в році 1821 вона стала частиною США. Розвиток Фльоріди поступав дуже повільно, наприклад місто Окаля ще в 1856 році мало більшість червоношкірих мешканців. Загалом те місто ще до половини 19 століття було тереном кривавих боїв поміж білими й індіянами: індіяни скальпували білих, де тільки могли, а білі наказували собакам роздирати скоплених індіян. І тільки виграваючи ворожнечу поодиноких індійських племен пощастило їх покорити й відсунути на південь, де останки населення приміщені в резерваціях.

Окаля має 13.000 мешканців і є важливим центром торгівлі природними продуктами Фльоріди. Лежучи в самому серці Фльоріди, посеред озер і природних джерел (їх нараховують тут біля 30.000), вона є також туристичним центром для

всіх тих, що з цілого світу приїжджають відвідувати світовій слави Сілвер Спрінгс — Срібні Джерела, що знаходяться всього на віддалі декількох миль звідтіля. Майже мільйон туристів відвідує їх щороку.

Над Срібними Джерелами

Це невеличке озеро, на дні якого є джерела, що денно викидають 801.000.000 гальонів води. Пересічна глибина озера — 40 стіп, а найглибше місце сягає 81 стопу. У незмінній температурі озера (72 ступні Фаренгайта) живе 36 родів різних риб, 11 родів черепах та низка інших водних звірят. Геологи кажуть, що ці джерела витримали 100.000 років тому. Згодом вони стали святістю індіян.

Браз з іншими туристами всідаємо в човен зі скляним дном. Випливнувши на середину озера, бачимо одне по одному джерела, з яких з великою силою вибухає вода. І скрізь безліч риб, що пливають, здавалося б, на віддалі руки. Око не може налюбуватися красою форм і кольорів. Попливавши так майже годину, пересідаємося в інший човен, що має віконця під поверхнею води. Це дає нам можливість очима риби приглядатися підводному життю. Вода кристально чиста. Не диво, що тут на кручуточі фільми з підводного життя. Там, побіч, ми мали змогу оглянути й поробити фото зі справжнього індіанського села та оглянути чудове озеро.

Того ж дня пополудні, залишаючи на боці міста Темпа і Ст. Петербург, прибуваємо до на-

ступної мети — міста Сарасоти. Ми були здивовані зустрівши на цьому далекому півдні прекрасно влаштований музей мистецтва. Це заможна родина Рінглінг, що оснувала найбільший американський цирк, впродовж 35 років збирала в Європі найкращі зразки мистецтва і все це примістила в чудовій галерії, збудованій коштом 14 мільйонів доларів, оточений чарівними городами, де пишаються репродукції найвідоміших мистців долота. Багатством і красою прирівнюють цей музей до паризького Лювору.

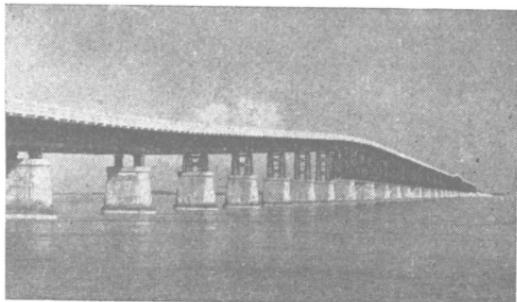
Побіч музею мистецтва знаходиться ще єдиний у світі цирковий музей, а також вірна копія венецької палати дожів (там жили колись основники музею).

Вздовж Еверглейського Парку

Ми очували на західному побережжі Фльоріди, над Мексиканським заливом, поміж місцевостями Боніта Спрінгс і Неаполь. Тут вперше нам далися знаки москіти. Таких кусливих ми досі не зустрічали, вони пролазили до наших кімнат найменшими дірочками.

Поспідавши в Неаполі, ми лишили оком із заливу на тих 10.000 островів, що майорили на обрії, й пустилися в дальшу дорогу шляхом, що проходить північними окраїнами Еверглейського Національного Парку. Цей парк, простором на 600.000 акрів, це найменше досліджена частина Америки, вкрита болотами, дикою рістнею, поперетинана безліччю ще невідомих рік. Там живуть вільно всякі дики звірята, аж до

Міст, що сполучує
Кій Вест із сушою

ведмедів включно, трійливі гандюки й біля 100.000 різних родів птиць. Там при дорозі ми зустріли села семінольських індіан, прогнаних з околиць Окаї. Придорожні написи запрошуують їх відвідати. Ми зайдли до індіянських хат, де зустріли нас похмурий насуплені обличчя, що пропонували купити їхній товар: одяг, мушлі, вирізані з дерева маленькі човни, ножі, томагавки, ляльки тощо. Їхні хати побудовані на паях, вражають пригноблюючо.

До Міямі ми приїхали зараз: пополудні. Не заставши тих, з кого мали затриматися, ми поїхали просто на ту відому пляжу, де зимою вигріваються найбільші американські багатії. Чудові готелі, безліч пальм, блакит неба й моря нас просто зачарували. Вода, огріта Гольфштромом, аж надто тепла. Ми бігали по білому пісочку, збирали мушлі й гралися, мов діти. Не зважаючи на літню пору, коли тут немає сезону, людей на пляжі було чимало. Все це вбогіші відвідувачі, які користають із теперішніх дешевших цін. Бо ж зимою тут побут коштує грубі

гроші. Влітку є гарячо, але не так вже, щоб витримати не можна. Від Атлантику повіває холодний, приемний вітерець.

Наступний день проводимо в Міямі, в наших знайомих, що прийняли нас зі справжньою українською гостинністю. Ми іздили з пляжі на пляжу, купалися й оглядали місто. Міямі має сьогодні понад 200.000 населення, але ще в 1920 році там живло всього 29.000 мешканців. Во тільки після цього сюди прокладено залізничий шлях.

Ще один день провели ми в Міямі, повертаючись з Кій Вест. Тоді ми мали змогу бути на Богослуженні в тамошній українській католицькій церкві, що його служив о. Д. Пришляк. Міямська українська колонія, що нараховує єсього біля 100 душ, виришила тепер, з ініціативи свого о. душпастиря, побудувати свою власну церкву.

Тоді відвідали ми також у Міямі т. зв. Джунглі папуг, де бачили не лише безліч різних родів папуг, але також тресовані мавпи, крокодили, флямінги, а також любувалися запахом чаївників цвітів.

На Кій Вест

Нас відраджували їхати на Кій Вест, на цей найдалі висунений на південь пункт Америки. Там, мовляв, немає нічого інтересного. Та ми не дали себе відмовити. І так ми відбули прекрасну їзду цілою низкою островів (іх щось 25), сполучених мостами (з них найдовший — Багайо Гонда, довжиною на 7 миль). Ми насолоджувалися красою моря й грою сонця на водах Гольфу. Здалека бачили човни рибаків та пароплави, що плили в напрямі Куби.

Останній і найбільший із островів — це Кій Вест, де к. през. Трумен кожного року відбуває свій відпочинок. Це одне місто, що має 19.000 мешканців, в більшості чужинців: еспанців, кубанців, муринів тощо. На цьому острові велися колись найзапекліші бої поміж індіянами й білими. Опісля він перейшов в руки морських розбішак. З того часу походять численні закопані скарби, які знаходять і до нині. Сьогодні Кій Вест — це просто рай для рибаків.

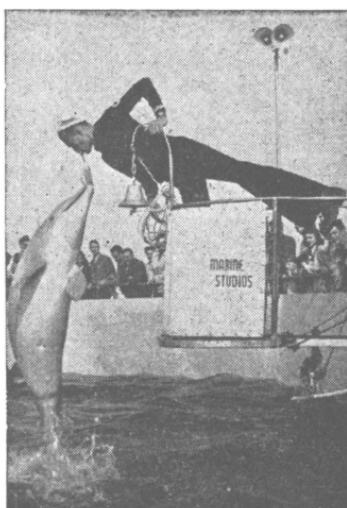
Ми пообідали там, оглянули гарний акварій, кинули муринятам кілька десятерць центів у море, що їх вони зручно виловили, й повернулися назад до Міямі.

Пляжами східної Флоріди

11 серпня ми почали поворотну дорогу, зовсім іншими шляхами. Вирішили робити як найбільше зупинок на пляжах східного побережжя. Ми купалися й грілися на сонці. Заночували у Фраглер Біч. Там

наступного дня бачили прекрасний схід сонця на морі.

Наступною нашою метою було т. зв. Марін Студіос. Це єдиний у світі океаній. Від акварія він різиться тим, що в ньому риби й морські звірятата живуть всі разом, а не, як в акваріумі, поділені на роди. Отже тут можна спостерігати всю ту боротьбу за існування, — боротьбу великих риб, боротьбу водолазів з морськими звірятами, змагання пливаків-героїв фільмових картин в змагу з акулами тощо. Це все фільмують у Марін Студіос. Це єдина в світі професійна підводна студія, що її творять два великі збирники фільтрованої морської води. Іхнє дно приbrane як справжнє морське дно, навіть розбитий човен

Кормлення риб

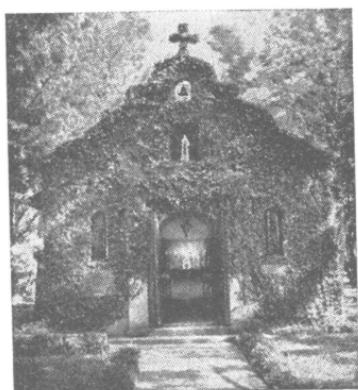
стоїть. Довкруги збірників вмонтовано 200 скляних віконниць, через які ми могли оглянати життя риб, черепах та інших нам невідомих тварин морських глибин, найрізноманітніших форм, величини і кольорів. Тут можна бачити ніжненькі пащечки й великі пащі, віддалені від вас всього на відальну пальця, що глядять крізь віконця просто ввічі, — одні гейби насмішкувати, інші поважні й грізні, а ще інші безмежно глупі.

Найцікавіший час годування риб. Ось моряк спускає вводу великого дзвону й колише ним під водою. Риби масами підпливають й підстрибуують високо вгору, вириваючи пожизн з рук, а то й просто з рота, то знову гонячись за вкиненими рибами по цілому басейні. Потім моряк сходить вводу й вибираючи рибу з залишкою коробки роздає її просто в пащі ве-

ликих та в ротики малих риб і неповоротних черепах. Ми можемо все це оглядати через підводні віконця. Справді, мов у казці.

Всього 18 миль даліше, на північ від Маріне Студіс, лежить місто Ст. Августін — найдавніше місто Америки, де під час другої подорожі Колюмба причалив його співчариш Дон Хуан Понсе де Лерн, шукавши в Індії легендарного джерела молодості. Хоч і не індійське, але є тут справді легендарне індіянське джерело молодості. Воно оточене стародавніми мурами збудованими з морського піску й мушель. До джерела завели нас провідниці — молоді дівчата в еспанському національному вбранні. Напившись води, ми оглянули ще старе індіянське кладовище з відкритими кістями та невеличкий музей.

Об'їздячи туристичним поїздом на гумових колесах, ми оглянули всі старовинні будівлі Ст. Августін. Історія цього міста — це історія боротьби з індіянами та взаємної боротьби поміж еспанцями, французами й англійцями. Твердиня, збудована еспанцями в 1672 році, стоїть і досі. Є ще також перші дерев'яні будинки, школа й перша церковця на американській землі, враз з кам'яним вітarem, на якому відправлено першу Службу Божу. Всі ці пам'ятки збереженні в дуже добром стані. Ми оглянули також палату колишніх еспанських губернаторів, величаву церкву, що її збудував мільйонер Флагер у пам'ять своєї

Перша церква на американській землі

дочки, яка згинула в катастрофі корабля, їduчи з Куби на Фльоріду, давній базар невільників, церкви, музей тощо.

Додому

У Джексонвіл ми востаннє скупалися в бурхливих хвилях фльорідської води. Під вечір ми вже попрощалися з Фльорідою. Наступного дня вранці побачили, що одне колесо нашого воза зовсім спустило повітря. Покликаний механік вийняв з гуми п'ять цвяхів. Справді отіка Божа,

що колесо не трісло нам під час швидкої їзди!

Через Сут та Норт Кароляну й Вірджінію, що пражила нас сонцем, — іншими як по-передньою шляхами, ми попрямували додому. Залишивши на боці Вашингтон, переїхали мопутнім мостом Потомак та через Меріленд, Балтімор, Делавар, Вілмінгтон й Честер пізно вночі приїхали додому.

Так закінчилися наші чудові вакації, що залишаться в пам'яті на ціле життя. За тих 12 прекрасних днів ми проїхали шлях довжиною 3.299 миль.

Можливість існування статевих клітин ссавців поза організмом

Для дослідження будови й функцій живої клітини, відокремленої від тіла тварини, статеві клітини (сперматозоїди й яйце-клітини) надаються куди краще ніж тканинні клітини, культурівовані поза організмом за допомогою т. зв. культури тканин «ін вітро» (в пробівці). Умовин довготривалого утримання життезадатності та запліднюючої здібності статевих клітин поза організмом значно різняться від умовин існування тих клітин внутрі організму тварини.

Сперматозоїди довго консервуються при температурі + 2° до + 5° С., яйцеклітини — при + 10° С. Як плинне середовище для консервування сперматозоїдів тепер вживається суміші розчину солей слабких кислот (фосфорної або цитринової) з плинним жовтком курячого яйця, або стерилізоване молоко, з додатком бактеріостатичних речовин (сульфаміди, пеніциліна, стрептоміціна); для яйцеклітин — інактивована сироватка крові з додатком антибіотиків. Сперматозоїди витримують заморожування до температури близької абсолютного зera (— 79°,

— 169°, згл. — 269° С) й при температурі — 79° С. заховують свою запліднюочу здатність майже на 100% й протягом понад 20 тижнів.

Довготривале утримування запліднюючої сили статевих клітин (до 1 тижня, при температурі + 2 до + 5° С.) уможливлює летунський транспорт сперми й яйцеклітин на великі віддалі (десятки тисяч кілометрів). Летунський транспорт сперми дас широке примінення штучної інсемінації, напр. в тропічних країнах, де нормальний розплід тварин є утруднений кліматичними умовинами.

Можливості довготривалого утримування запліднюючої сили сперматозоїдів шляхом заморожування чи трансплянтациї запліднених яйцеклітин з однієї самиці до інших самиць, чи близькі до здійснення можливості доконання запліднення яйцеклітини сперматозоїдами в пробівці, відкривають для розвитку науки й практики нові й непередбачені перспективи.

Проф. Д-р П. Шумовський

Хто насправді відкрив Америку?

Це питання від століть непокоїть істориків світу. Багато слідів вказують на те, що перед Колюмбом уже причалювали до американських берегів ірландці, ісландці, норвежці й шведи. Знаємо також, що Ляйф Еріксон і його нормани вже біля 1000 року доплили своїми кораблями до Кар Код в сьогоднішній Новій Англії. Але чи справді це їх перших занесли щасливі вітри до берегів Нового Світу?

Чи був ігумен Брендан в Америці?

Ірландський Апостол Патрік так ревно поширював християнство в роках 430 — 461, що його ревність запалила й інших ірландських місіонерів, щоб ширити Христову науку в сусідніх краях: Англії, Валлії й

Шотландії. В 23 роки по смерті св. Патріка народився Брендан. Він виростав поміж ченцями і вже замолоду посвятився духовній праці, вступаючи до монастиря. Це були часи римських Папів Вігілія, Пелагія I. та Івана III, а рівночасно теж Юстиніяна. Брендан був ревним місіонером.

Про морські подорожі св. Брендена існує чимало ірландських легенд. Святий жив довго і дожив старечого віку 93 років, а за іншими джерелами аж 103 років. На старості літ був ігуменом монастиря Кльонферт. У 1000 році невідомий автор написав книжку п. з. «Навігацію Санкти Брендані», де описує місіонерські подорожі Святого. Якими джерелами для своєї праці послуговувався автор тієї книжки, — невідомо.

Може були це галлійські руни, що їх монахи переклали на тодішню живу ірландську мову? Історики думають, що це просто збірка описів подорожей різних ірландських моряків, які згодом приписано самому св. Бренданові.

Все таки є певне, що Брендан довгі роки перебував поза Ірландією, вийшовши звідтіля «на захід». Американські та ірландські історики думають, що коли не св. Брендан, то напевно дехто з його монахів причалив до американського побережжя і опісля перешовши держави тольтеків, мая, Колюмбію і Перу голосив там світло Христової науки.

Ляйф Еріксон причалює до Америки

Ляйф Еріксон, найстрашний син Еріка Червоного, служив довгі роки на дворі Оляфа Трігвасонса в Дронгтаймі. В наслідок якоїсь авантюри мусів покинути Ісландію та вийхати на Гренландію, де вже раніше жив на засланні його батько Ерік.

В 999 році вийхав Ляйф кораблем, враз з своїми братами Торвалдом і Торштайном на захід, щоб краще прослідити землю, яка мріялась далеко на овіді. Він зустрів там буйні ліси, — скарб, що його найбільше недоставало норманським поселенцям на Гренландії. Побувши там коротко, вернувся ще раз на Гренландію. Саме тоді прибув до Гренландії німець-

кий священик Тірко, який навернув на християнство 3.000 гренландинських норманів.

В наступному — 1000 році випили в тому самому напрямку, на захід, три браття Еріксони, та ще й священик Тірко. Вони доплили до побережжя невідомого краю, який мабуть прийняли за острів, і звідтіля поїхали вздовж берега на півден, аж поки не зустріли на побережжі дикого вина. Тоді вернулися знову на північ, нарубали дереви й поїхали з ним на Гренландію.

Догадуються, що Еріксони доплили були до сьогоднішнього стейту Мессечюсет і це він був тією «країною вина», про яку вони згадують.

В 1003 році ісландський багатий купець заплянував справжню еміграцію до «країни вина». З ним вибралися 140 ісландських чоловіків і жінок, з худобою, зерном на засів і рільничим приладдям. Але вітри занесли їх не до «країни вина», а до заливу в східній частині Нової Фундляндії. В ті часи тоді було думати про поселення на цьому дикому побережжі. Білі ведмеді, вовки й полярні лиси були єдиними створіннями, що їх відвідували. Отже прийшлося повбивати худобу й помолоти насіння на прохарчування.

Звідтіля ця група емігрантів поплила далі на півден, але не знайшовши країни, на якій можна б поселитися, повернулася розчарована назад до Гренландії.

Що таке Кремль?

Тепер мабуть не виходить у цілім світі ні одного числа часопису, в якім би не згадувалося про Кремль. Не Москва — столиця СРСР, не вона — столиця комуністичних сил. В тій позірній столиці є справжня столиця — обгороджений середньовічними мурами Кремль. «Подивіться, — говорив у 1937 році Молотов, — як мирно палають наші п'ятираменні кремлівські зорі. Кажуть, що ці зорі видно з усіх кінців Москви... Кажуть ще, що іх світло видно мало що не з усіх кінців Союзу... Советські рубінові зорі світять далеко за межі Советського Союзу...»

Москва молодша віком від Києва. Вона розташована далеко від колись таких воївничих азійських народів. І хоча ключі Москви потрапляли в чужі руки — все ж місто збереглося відносно добре. Зберігся і древній Кремль, що мав у кінці 15 сторіччя, коли його будував Іван III, за завдання охороняти Москву. Заїжджі фортифікаційні інженери з-за кордону, виписні магистри «фортифікаційних діл майстри» — збудували Іванові III Кремль — могутню на ті часи фортецю. Високі і товстелезні мури, що з'єднуються у великому трикутнику, оберігають внутрішні забудови Кремля. Над мурями підімається 19 вежбійниць для військової оборони. Спочатку ці вежі були без верхів і без прикрас. Круглі і чотирикутні тисячелупдові каміні споруди мали єдине приз-

начення: залякати того, хто на них бодай здалеку подивиться; відбити того, хто на Кремль нападе.

Але з часом вежі почали поволі змінювати свій зовнішній вигляд, а згодом і їх призначення теж змінилося. Вже в часи перед Петром I окремі вежі почали прикрашувати гострими верхами. На вежах ще стояла варта. Щовечора лунало з вежі до вежі: «Славен город Москва!» — «Славен город Ростов!» — «Славен город Владимир!»... Коли така перекличка закінчувалася, вся варта у Кремлі — і у внутрішніх будовах, біля житниць, винниць, арсеналу, приказів, соборів, і таки на самих вежах — співала молитву, а потім знову йшла перекличка, і так цілу ніч. Лунала молитва, а в «Піточній вежі» (тобто вежі тортур) — лунали крики мучених людей...

Московський цар Олексій Михайлович хотів і собі не відставати від 17 століття з його намаганням бути у всьому красивим. Цілих 14 років кріпосні люди князя Баратинського: каменщики, будівельники, різьбарі — працювали над прикрасами веж, додали до важких їх тіл легкі високі башти. Працювали над цим і чужинці. І годі говорити тут про якийсь певний стиль! Тодішня Москва не розуміла цього слова.

У 17 столітті кремлівські вежі було перетворено з бійниць на пожежні вежі, на вежі тортур, на склепи, на скарбниці, — словом, Кремль почав набира-

ти значення політичного. В кремлівському дворі з'являються чужинні посли. Іноді вони виносять звідти свої голови цілими, іноді їх виносять за кам'яні ворота в Москву-ріку... Петро Перший переніс столицю в Петербург, далеко на північ. Але Кремль і тоді відігравав свою роль. Він мав те саме призначення, що й Петропавловська фортеця у Петербурзі над Невою. Кремль був жорстокіший, і вкінці-кінців він переміг Петербург та знову привернув першість Москви. 800-літнє місто стало столицею багато-національної держави, а Кремль став головним центром тієї в'язниці народів.

Найвища кремлівська вежа — Спасська: 72 метри висоти. Вона стоїть напроти так званого Лобного місця в Московській державі, де рубали голови. Над ворітами вежі намалювано образ Спаса... На вежі висять дзвони, вилиті Клавдієм Фремом у Амстердамі, в 1628 році.

Сенатську вежу видно на фоні сучасного Президіюму Верховного Совета... — колись був московський Сенат — тепер Совет. Навіть в звучаннях слів невелика різниця.

Ось Собакина вежа — тут сторожив у 16 столітті боярин Данило Собака. Ввійдім у цю вежу. Берім лихтарі із собою. Вогкі, мокрі східці, десятки підземних коридорів. У нішах — вмуровані кайдани. Мертватаща, тільки чути, як десь спадають краплини води. В середині вежі — бійниці, амбразури, дірки для спостережень...

Можна собі тільки уявити, що тут виробляють із «крамольниками» Данило Собака!

Чимало веж з'єднані безпосередньо підземними сходами із будовами у дворі Кремля, де тепер міститься уряд СРСР. Так безпосередньо злучена і «вежа Беклеміха», або як ЙІ звали у 17 сторіччі — «вежа тортур». Вона стоїть по-сусідству з кремлівською церквою св. Олени... Страшна, п'ятидесятиметрова потвора. Тисячі тут замучено: непокірних козаців, українських селянських бунтівників, донських отаманів, так званих еретиків, чужинецьких послів і купців, які відмовилися дати великий викуп... В старовинній Московській Хроніці так і написано: «В застенках он расспрашиван накрепко, со многою пригрозою, і подниман і к огню приношен...»

Крізь ворота «Кутаф'ї вежі» пройшло в Москву військо Наполеона, забравши згодом при відступі ключі від міста. Боровицька вежа — найпотворніша архітектурно з усіх веж Кремля — була ще з часів Юрія Долгорукого форпостом Москви, яка щойно будувалася, — висунутим на здобування чужих земель в районі північного Дніпра, Двини і Неману. У 1829 році писав Гумбольдт, маючи на увазі в першу чергу саме Боровицьку вежу: «В Москві є вежі на зразок східчастих пірамід, як в Індії і на Яві...»

Тепер в деяких вежах Кремля гуляє вітер. Говорять, що саме під Спасською — знаходить глибоченне підземне

атомсховище (вже й не бомбосховище!) сучасного московського уряду. В «Піточній вежі» і досі висять ланцюги для катувань. Але вони там переважають просто, як реліквії Кремля: нові часи принесли нові винаходи і в Кремлі вже не послуговуються для катувань примітивними ланцюгами. Модерна «кремлівська лікарня» в середині двору, під тінами веж, — це вона перейняла на себе ролю і традицію «Піточної вежі»...

В нескладному, негармонійному архітектурно московському Кремлі, як у каплі води відбилися всі протиріччя сучасної форми московської держави —

СРСР; все безглуздя примусу і насильства над іншими; відбилася також і жорстока традиційність кремлівської політики загарбання «і к огню приношення» непокірних. Прийде час, коли багато таємниць, що їх береже в своїх мурах Кремль, цей осідок імперіалізму Росії, — вийдуть на чисту воду. Тоді може і самі росіяни вжахнутися себе та зруйнувати навіки Кремль, як Франція зруйнувала Бастилію. Як там далі не буде — Кремль став уже символом страшним і огидним, і землі, твердого ґрунту все менше і менше стає під його закривальними мурами.

II.

«ДІЯМАНТОВА РЕВОЛЮЦІЯ»

Цю революцію зробили промені «гамма» у Філіадельфії. За їх допомогою із каменів, які мають мізерну вартість, було штучно створено 4 дорогоцінні камені. Циклотрон з Чікаго допоміг у цьому чародійстві, — насправді, збулися нарешті мрії середньовічних алхеміків!

Взяті для проби камені коштували яких 150 доларів один, вони були низької якості і тому низької ціни. Після відповідного — цілком дотепер темного — опрацювання, кождий такий камінець переродився, став блискучим дорогоцінним діямантом, яких по красі майже не зустрічається в природі, і коштує один такий діямант... 1.500 доларів! Але новітні алхеміки запевняють, що згодом

буде досягнуто зниження ціни на штучні діяманти, чим заспокоють і жінок і, особливо, іх придуркуватих мужів.

Бомбардовані промінням «гамма» низької якості діяманти перетворюються на найшляхетніші камені. Діяння променів «гамма» ще не досліджено до кінця, у всякім випадку в них приховано величезна сила, яка здатна по-своєму перетрансформувати природу. Промені «гамма» вже зробили на землі революцію — покищо лише в ділянці торгівлі дорогоцінними каміннями: і в Сполучених Штатах Америки: в цілім світі фірми та організації, що займаються «діямантовою справою» — занепокоєні своїм майбутнім.

Монаший чин св. Василія Вел.

Усім відоме, що основником зорганізованого чернечого життя на Сході був св. Василій Великий (329 — 379), автор першого «правила», спертого впovні на наукі св. Письма про християнську досконалість. Це правило почало нову добу в монашому устрою, кладучи спільне життя монахів понад самите життя пустельників-анахоретів й наказуючи монахам своїм добрим прикладом впливати на поганий світ, а не втікати від нього, скриваючись на пустелі.

Правило св. Василія стало швидко відоме й на Заході (переклад Руфіна з Аквілі на латинську мову з 379 року) й ним користувався св. Венедикт, основник західного чернечого життя. На початку IX століття св. Теодор Студит доповнив ІПравило св. Василія, достосовуючи його до потреб часу. В тому виді воно стало основою монашого життя на цілому Сході, включно з Україною.

З народом у дні слави й лихоліття

Майже одночасно з появою християнства з'являються на Русі-Україні ченці й незабаром постають монастири. Літопис згадує під 1051 роком про монаха Антонія, що вернувшись з Атонської гори «ходив по монастирях». Отже тоді вже було на Україні більше монастирів. Митрополит Іларіон каже в своему «Слові о законі і благо-

даті», що після хрещення народу «станули на горах монастири і з'явилися чорноризці». Маємо певні історичні відомості, що князь Ярослав Мудрий збудував чоловічий монастир св. Юрія і жіночий св. Ірини (1087 р.). Ярослав Мудрий дав також початок славному Печерському монастиреві. Після св. Антонія Печерського був там настоятелем св. Теодозій, що запровадив в Україні устрій монашого життя по правилу св. Василія Великого, дещо достосованому до українських обставин.

Домонгольська доба — це час найбуйнішого розквіту монастирів на Україні. Історики нараховують в тому часі в самому Києві та найближчій околиці біля 18 монастирів. Князі не лише будували монастири, але й самі до них вступали на старості літ. При монастирях були школи, де виховувалася молодь. Там почалося літописання печерського монаха Никона, там зродилася «Повість временних літ» Нестора, а згодом й інші літописи: Лаврентіївський, Іпатіївський, Софійський і т. д. Ченці мали також вплив на політичне життя. Наприклад, св. Теодозій визначився як представник західного напрямку в церковній політиці Київської Держави та був посередником у братніх межи-усобицях між Святославом і Із'яславом. Нераз князі послуговувалися ченцями у важли-

віших політичних місіях, наприклад, король Данило посилив Григорія до Папи Римського.

Під час монгольського наїзду чимало монастирів зруйновано. Отісля прийшла «ставропіgia» — тобто безпосередня опіка грецького патріярха над деякими монастирями, а теж під польським пануванням монастирі попали в залежність від патронів і фундаторів. В наслідок цього прийшов занепад монастирів і монашого життя, що тривав аж до Берестейської Унії. І щойно в початках XVII століття київський митрополит Йосиф Велямин Рутський зреформував занепалий Чин, надаючи йому центральний заряд під проводом Протоархимандрита та творчи з усіх монастирів одну Конгрегацію.

Спочаткуprotoархимандритами були самі митрополити, але згодом на цей уряд вибирали вже самих монахів. Так зреформований василіянський Чин віддав Українській Церкві великі прислуги, що йх признають не лише католицькі, але й православні історики: Петров, Крачковський, Голубинський, Дорощенко й інші. В половині XVII століття почалася т.зв. золота доба василіянського Чину, коли під проводом одного Протоархимандрита об'єдналися всі монастири Української Католицької Церкви. Це йшло впарі з розквітом на всіх ділянках праці. Мабуть найвище тоді стояло василіянське шкільництво. Василіяни провадили свої колегії в Любарі, Шаргороді, Гощі, Умані й Володими-

рі Вол. А коли знесено Чин Єзузіїв, тоді Василіяни перебрали під свій провід всі іхні школи, а між ними й славну колегію в Острозі. Вславилися тоді й василіянські місіонери, що проповідували в народній мові. Народ спішив' до василіянських відпустових місць. Для прикладу скажемо, що під час коронації чудотворного образу Матері Божої в Жировицях до св. Тайн приступило майже 200.000 вірних.

Але ця золота доба Чину, на жаль, не довго тривала, бо вже Катерина підчинила василіянські монастири Полоцькому архиєпископові, тим самим ліквідуючи центральний заряд Чину, а цар Александер I в 1804 році назавжди зніс урядprotoархимандрита в царській імперії. Коли ж цей самий цар у 1839 р. знищив зовсім і Католицьку Церкву в Україні, тоді одних Василіян заслано на Сибір, інших ув'язнено, а ще інші скриваючись коротали в нужді й зліднях свій вік.

Коли по першому розборі Польщі Галичину прилучено до Австрії, з галицьких монастирів створено окрему провінцію св. Спасителя. Вправді цісар Йосиф II зніс деякі монастири, але Франц-І йх знову відновив. Та вже розпорядки Йосифа II морально дуже послабили василіянський Чин в Галичині й у 14 монастирях залишилося було ледве 50 монахів. Тоді то на прохання архимандрита Клима Сарницького Папа Лев

II зарядив нову реформу Чину, що почалася в Добромулі 1882 р.

З історії останніх десятиліть

Добромільська реформа знову поставила василіянський Чин на висоті його завдань. Досить згадати, що з нього вийшли такі світлі Владики, як: великий Митрополит Андрей Шептицький, неустрашимі патріархівські Епископ Йосафат Коциловський, сьогоднішній мученик пряшівський Епископ Павло Гайдич, перший Епископ США й незрівняний бесідник Сотер Ортинський, теперішній Архієпископ Канади Василій Ладина, Епископ Західної Канади Ніль Саварин, що його вже за життя латинські епископи називають «Божим чоловіком», і великий добродій скитацьців Епископ Амврос Сенишин.

Зреформовані оо. Василіяни звернули найперше увагу на релігійно-моральне життя українського народу. Тому й переорали цілу Галичину своїми місіями, що направляли оновлювали душу народу. Таких місіонерів, як: о. Андрій Шептицький, о. Платон Філяс, о. Сотер Ортинський, о. Мелетій Лончина, о. Ігнатій Тисовський чи о. М. Повх — старші люди пам'ятують ще й до сьогодні. Після війни успішно провадили місійну працю Отці: Лев Манько, Й. Чепіль, В. Байрак, С. Решетило, Й. Лучинський й інші. В проводі реколекцій для інтелігенції визначилися передовсім: о. д-р Й. Маркевич, сл. п. о. д-р Й. Скрутень, о. д-р Т. Галущинський, о. д-р І. Назарко й інші.

Василіяни звернули також увагу на виховання світських

священиків. Тому провадили через сім років Духовну Семінарію у Львові, що її ректором був пізніший Архимандрит, о. Т. Галущинський. По сьогодні провадять Семінарію ім. св. Йосафата в Римі, де ректором є о. М. Когут, і Семінарію в Загребі під кермою о. д-ра І. Витошевича.

Багато труду вкладали Василіяни у виховання молоді. Крім своїх монастирських шкіл у Крехові, Лаврові, Кристинополі, Добромулі й Жовкві, вони провадили в Бучачі інститут для хлопців, яких число нераз доходило до сотні. Як добрі виховники виявили себе: сл. п. о. Є. Бобрецький, о. І. Готра, о. Ю. Манько, о. В. Каменецький й інші. Треба також згадати про такі організації як: Марійське Товариство Молоді, що його заснував о. д-р Й. Маркевич й пізніше провадив о. д-р І. Назарко. Воно об'єднало майже 20.000 молоді й видавало для неї журналік «Наш Приятель», бібліотечку «Цікаві оповідання» і т.п. Воно впровадило до того часу нечувані в нас замкнені реколекції для молоді й для інтелігенції.

Великі заслуги поклав василіянський Чин на видавничому й письменницькому полі. Всі знаємо, чим була Жовква для Галичини. Найпопулярніший був василіянський місячник «Місіонар», передовсім за редактування о. П. Філяса, о. Л. Березовського й о. М. Марисюка. Перед другою світовою війною «Місіонар» мав майже 50.000 передплатників. А скільки популярних релігійних книжечок

і молитовників видано в **Жовкві**. Незабутній о. Й. Скрутень почав видавати науковий журнал «Записки Чина св. Василія Великого», що існує й до сьогодні. На науковій ділянці працювали о.о.: д-р Т. Галущинський, д-р Й. Скрутень, Т. Коструба, Д. Головецький, Р. Лукань, П. Кисіль, П. Мартинюк. Тепер до них долучуються молодші наукові сили: о. д-р І. Назарко, о. д-р В. Великий, о. д-р М. Войнар, о. д-р М. Соловій і багато інших.

За українськими душами пішли Василіяни на Карпатську Україну, до Бразилії, Аргентини, Канади й США. Але про цю іхню працю треба було б написати бодай ще одну статтю.

Дещо з теперішнього стану

Під теперішню пору василіянський Чин мав би вже понад тисячу членів. На останній Генеральній Капітулі, що відбулася в Римі, повинні були бути 40 презентовані дев'ять василіянських провінцій. Однаке явилися тільки представники чотирьох провінцій, бо п'ять провінцій із 700 ченцями залишилися потойбік залізної заливисі. Вони зазнають тої ж долі, що її терпить наша св. Церква й народ, караючись на Сибірі, в Казахстані, на Колімі, в тюрях і тaborах праці. Там,

на Рідній Землі, немає тепер василіянських школ, не відбуваються Місії ні відпусти, немає організацій молоді. Друкарню з Жовкви перевезено до Москви, монастири перемінено на державні уряди та на колгоспи. Але всюди з народом є його василіянин, бо він з того піорду вийшов і поміж тим народом залишився.

Майбутнє закрите перед нашими очима. А все ж ми знаємо напевно, що з воскресінням українського народу відновиться на українській землі й Чин св. Василія Великого. Відбудуться свої зруйновані монастири, очистить свої зbezеченні церкви, відкриє свої школи й інститути. В Крехові сотня новиків буде навчатися азбуки чернечого життя, в Лаврові, Кристинополі й Добромилі цвістимуть філософські й богословські дисципліни, Жовква видаватиме сотні часописів і книжок, у Львові кипітиме організаційна праця, щоб ті всі природні й надприродні екарби понести з вільного Львова до вільного Києва. І знову почнеться доба василіянського Чину.

Бажаємо, щоб те все довершилося ще під теперішнім новообраним Зарядом Чину та під кермою його Протоархимандриста, о. д-ра П. Миськова.

ЗАПОВІТ БАБКИ ЕЛЬЗИ

Фамілія Зібенмалькезе дісталася пакунок з Америки. Вперше від закінчення війни. Пан Гельмут п'яним від щастя кроком підійшов до поштового віконця з написом: «Закордонні посилики», дрижачою рукою підписав квиток і, мов коханець любку, скопив наперед себе небеличку, зашиту в полотно пачку. Йому на зустріч підбігла від входових дверей дружина Герта Зібенмалькезе і сестра Гільда, замужня Цемальклез, та, підтримуючи обережно пакунок, винесли його на вулицю, де ждали вже з ручним візочком «батьківські потіхи»: найстарший Адольф, молодший Герман і найменша Гретхен.

Похід рушив серединою вулиці, посугаючись обережно вперед, обминаючи авта й камінчики та пробиваючись поміж «Грюсготи» й заздрісні погляди прохожих. Святковутишу переривали лише час-до-часу прихріпле Гельмутове «Форзіхт» й пискливе Гертине «Пас авф!»

Під хатою пан Гельмут закомандував: «Гальт!», пестливо обняв пакунок і поніс до хати. За ним подриптали, підбігаючи, жінка Герта й сестра Гільда, одружена Цемальклез. Дітей з виховних мотивів залишили на подвір'ї.

Тоді почалася зворушилива хвилина розпакування. Пані Герта остережно перетяла нитку, що нею було обшите полотно та, обережно випорюючи, змотала її на клубочок. Опісля Гільда, заливаючись пustom, нігтями й зубами розв'язала «ехт-американський» шнурочок, що ним було обвязане паперове пуделке. Решту розпакував уже господар дому. Виймав, дбайливо загорнені в папір консерви, а обидві жінки по кожному «об'явленні» викрикували, мов на команду: Кезе!, Швайнєфет! Цукер!, Гаферфльокен!...

Залишилася ще одна паперова пачечка, замотана в кусок шовкової матерії, а в ній обложена ватою й за-

сушеними цвітками пушечка.

— «Bi нет!» — зідхнула Гільда, — це напевно чоколяда!

Але ні, в пушці був порошок — сіраво-сивий, не схожий на чоколяду.

— Без смаку! — сказав, попробувавши на кінець ножа, Гельмут.

— Спорошкований бульйон, — задецидувала, я собі лизнувши, Гільда.

— Ехт американський суп! — плеснула в долоні Герта.

Ввечорі того ж самого дня засіла ціла фамілія Зібенмалькезе до стола, щоб вперше від війни з'їсти правдивого американського супу. Посолений, підперечений, закришений молодою петрушечкою — смакував знаменито. Отто Ценмальклез, чоловік Гільди, кропнув собі три тарілки і, коли б четверту були налили, мабуть, не відказав би. Гельмут, з'ївши, витер ложку кусником хліба, заявляючи, що суп був «пріма».

П. Герта, роздобрахана смачною ѹдою, затурбувалася здоров'ям коханих американських родичів: тети Кунекунди й бабці Ельзи. Гельмут пішов навіть пошукати в пакунку, поміж паперами, листа. Але листа не було. Приніс його щойно наступного дня листоноша. Писала тета Кунегунда:

— «Найдорожчі! Дізнавшись про вашу адресу, не гайно висилаю вам дещо з їжі. А рівночасно повідомляю вас про смерть нашої незабутньої, коханої матері й бабки, Ельзи. Умираючи, вона мала одне останнє бажання, спочити на баварській землі, в одній могилі з нашим батьком і дідом — Гайнріхом. Спаливши, за її бажанням, в крематорії тіло, я пересилаю вам у пакунку тлінний попіл (пушка, завинена в шовк, обкладена ватою й квітами!). Похороніть її з усіма почестями, як це вона собі заслужила своїм довгим, багатим на добрі вчинки, життям!...»

Ave Maria

(з проші до Люорду)

В переповнених вагонах сидять майже самі прочани. Бо ж яка інша може бути ціль подорожі до Люорду? Іде тут і невеличка українська група. Майже всі старі емігранти, що вже довгі роки заробляють важкою працею своїх рук на щоденний прожиток у Франції. Деякі цілий рік складали гроші на прощу, від уст собі відриваючи. Але тепер вони без жалю розв'язують кінці своїх хустин і наймають Службу до Марії: за своїх, за здоров'я, за народ... Склалися й зібрали поміж собою гроші на вбогого чоловіка, що йому забракло грошей на залізничний квиток, а решту перераховують і знову зав'язують у хустини. «Треба, дочки, лічить плату, зароблену плачу...» — пригадалися слова поета.

Глядиш на них і аж жалко робиться. Це ж іде на прощу сама «низина» народу. Ті, про кого так часто забувається в житті. А все ж — це вони, хто творить основу народу й тверду колюмну Церкви, фінансово підтримуючи їхні установи й священослужителів та своїми молитвами вигоюючи народні рани. Це ж той апостолят двадцятого століття, що в своїй простоті й щирості готовий на жертви й геройські вчинки. Вони не мають великих вимог і не дбають про чистоту літературної мови, але посідають одну прецінну прикмету: твердість своїх переконань.

Дивлюся на цей народ та вдумці, мов у калейдоскопі, бачу його історію на тлі Христової Церкви. Це той елемент, про кого так гарно розповідав проф. Калей на викладі історії в Римському Університеті. Ще тому 150 років — це простолюддя ціле належало до Церкви. Вігородж 19 століття її світлої історії, воно безупинно видавало із себе святих і мучеників. З нього Христос покликав своїх перших учнів і апостолів, передаючи вбогому галелейському рибалці ключі свого Царства. З цього елементу ще й тепер виходить найбільше священиків і монахів. З нього вийшло безліч геніїв людства, провідниців народу, поетів і мистців. Всі вони донедавна служили Церкви.

Але прийшла французька революція й принесла сумерк релігійних практик та середньовічної аскези. Людський розум старався визволитися від догм, воля намагалася позбутися дисципліни, а наука — віри. На перший плян висунуто людину, з її інстинктами й змисловістю. Радикалізм, раціоналізм, релятивізм, — всі вони кипили собі із середньовічних доктрин. Голосніше всього лунало гасло: Нехай живе свобода від законів!

Ці гасла підхопили ліберали, що перші в слові й письмі виповіли війну Церкві. Вони проголосили, що релігія — це приватна справа, а церковні спра-

Біля печери, де з'явилася Пречиста.

ви повинні полагоджуватись в захристії. На місце Бога вони поставили матерію, бо ж її можна дотикатися, бачити, нею любуватися й нею торгувати. і ось ще перед Маркском вже заперечили існування Бога: Феррі, Мацціні, Фоербах, Прудон...

Опісля постала велика індустрія, що машинами намагалася дати щастя й добробут людині. Ale наступило гірке розчарування, машинова продукція речей витворила робітничу клясу — пролетаріят, визискуваний несумлінними й позбавленими християнських зasad працедавцями-багатіями. Це підготовило ґрунт під майбутній комунізм.

Тоді Церква, що заєдно була опікункою бідних і упокорених, дала свою розв'язку робітничого питання, та завізвала людство вернутися до засад Хри-

стової науки. I тоді знову, як за часів Христа, вийшли з тих же суспільних низів — простих і малограмотних, але сильних вірою, учні й апостоли — цей т. зв. світський апостолят. Це ось вони ідучи до Люрду співають пісні Пречистій.

**

Нас вітає Люрд стрункою вежею свого величного Храму й свіжою зеленню пренейських верхів. З усіх сторін пливуть потоками прочани, зливаючись в одне русло, що котиться до всім спільніої мети — печери із Чудотворною Іконою. А побіч шумить пливучи гірська річка Гав. I мимохіть насувається думка, що як ці бистрі хвили річки ніколи не перестануть плисти в широке море, так і ці товпи прочан не перестануть спішити до Mariї.

Глядяль очі на статую Марії, а зворушені уста шепчуть молитву. Тому 95 років на цьому місці стояла Пречиста в сяйві небесної краси, розмовляючи з пастушкою Бернадетою. Сьогодні Вона промовляє до кожної душі мовою совісти. Хлипають зрошені слізами очі, підносяться до неба руки з переплетеною вервицею. Хоч тиша, а говорити все: скала, на якій стояли пречисті стопи Богоматері, річка Гав, свічки, і ті сотні-тисячі милиць і протез, що їх залишили тут щасливі виздоровці... А найголосніша мова цих усіх скривлених сердець, що прийшли розказати Матері своє горе.

**

Вечоріє. Над верхів'ям Піреней загоряються зорі, наче їх готуються зорганізувати світляний похід в честь Марії. З усіх вулиць міста пливе народ із свічками в руках і незабаром подвір'я перед Печерою, велика площа перед катедрою і довжелезні стежки Есплананда зливаються в одне море, що видовжується довгими світляними язиками, заливаючи темряву. А над усім, з уст десяток тисяч, в кожного на його рідній мові, несеться могутнє: «Вітай, вітай, вітай Marie, — вітай, вітай, наша Надія!» І, здається, що бачиш саму Її, Царицю неба й землі, на чолі цього походу й вичуваєш Її покров на своїх власних плечах...

Українці перед каплицею св. Бернадети в Люрді (1951 р.)

Один за одним від'їжджають поїзди з люрдського двірця. В одному з них іде невеличка група вбогих українських прочан. Тиснуться до вікон, щоб це раз поглянути на стрункі вежі катедри.

Прощай, Нене! Дай, щоб ми скоро зустрілися в Почаєві, Зарваниці, Гошові чи Жировицях!

Розбігаються поїзди в усіх напрямках і з кожного несеть-

ся те ж саме: «Аве, аве, аве Марія...», що мов світляні язики люрдського походу видовжується і заливає темряву світу. Чи ж зуміє цей світляний струмок, який везе вбога групка українських прочан, пробитись крізь темряву, що залягла над Україною?»

Вітай, вітай Наша Надіє!...

С. Вівчарук

Магічний телефон

Модерна техніка зробила дійсністю вже не одну казку минулых століть. Хто з нас, будучи дитиною, не мріяв посісти штуку Алі Баби, на чиї слова: «Сезаме, відчинися», відкривалися важкі залізні ворота? Та сьогоднішні Алі Баби вже не вдovоляються тим, що ім по вимовленні магічних слів відкриваються брами домів та дверцята вогнетривалих кас. Бо ж нині брами та двері не є вже єдиним входом до затишних кімнат. Є ще радій телевізори, яким не стають на перешкоді найгрубші стіни й найміцніші замки. І ось забаглося Алі Бабам, щоб телефони самі іх сполучували з бажаними особами, а ім щоб при тому і пальцем не треба було рухати.

Перші телефонні системи, як звісно, працювали з допомогою централь, де дижурна службовиця сполучувала вас з тим числом, яке було потрібне. Сьогодні телефонні централі працюють в більшості автоматами й досить накрутити відповідне число, щоб отримати з ким треба.

А це недавно американські інженери придумали ще інше диво: магічний телефон, який сполучає з ким треба, як тільки вимовиться перед ним бажане число. Отже не треба вже ні за цифрами та буквами спілати, ні пальцем крутити. Все полагоджує сам «Audrey» (Automatic digit recognizer).

Побоюються тільки, що автомат може сполучувати фальшиво, коли хтось шипіляє чи вимовляє цифри, неправильно їх наголошуючи. Але інженери запевнюють, що будь-які помилки будуть виключені. Кажуть, що їхній магічний апарат прекрасно розуміє числа від один до дев'ять і надіються, що він незабаром «вивчить» й усі інші слова, що їх вживається при телефонуванню.

Павло Зайців
проф., Дійсний Член НТШ
і УВАН

ВАСИЛЬ КАРАЗИН

(З нагоди 180-річчя його народження і 150-річчя декрету про заснування Харківського Університету)

30. січня ц. р. минуло 180 років від дня народження Василя Каразина, з ім'ям якого пов'язано багато світлих сторінок в історії культурного розвитку України, зокрема — Слобідської України, про яку українці, що живуть на захід від Дніпра, знають дуже мало, хоч край цей був заселений в XVII в. власне виходцями з заходу: з Волині (переважно), з Галичини і навіть з Буковини. А вже людей, що чули хоч щось про В. Каразина, взагалі дуже мало, хоча він був одною з найяскравіших українських постатей в XIX сторіччі.

Син переселенця-серба і українки-козачки *), Василь Каразин народився в маєтку свого батька, полковника російського війська, — в селі Кручику на Богодухівщині.

Учився він у німецьких «пансионах» в Кременчузі і Харкові, а осиротівши на 11 році життя, за тодішнім звичаєм, як шлях-

тич, був залишений фіктивно до Кирасирського Орденського Полку, але вибрав собі іншу кар'єру: ще молодим хлопцем вступив до Гірничого Корпусу Кадетів (у Петербурзі), щоб віддатися вивченню природи, і вже там дивував своїх професорів різноманітністю своїх наук-

*) Дочка сотника Харківського полка з слобідсько-українського старшинського роду **Ковалевських**, що дав нам цілу низку талановитих наукових та громадських діячів (як от славний соціолог Макс. Ковалевський, видатний математик Софія Ковалевська, (вона ж одна з перших еманципанток), як брати Єфіграф та Єгор Ковалевські, як член Держ. Думи М. М. Ковалевський й інші.

кових зацікавлень і зціннів. Оповідав потім сам, що не хотів «задурно носити відзнаки вирізnenня», а крім того побоювався, що з тими близкучими відзнаками не знайде того щастя, яке знаходив «у себе в кабінеті». Ця його «пристрасть до науки» й милий йому «рід філософського життя» потягнули його до Західної Європи, щоб, як сам він казав, набути «справжню освіту» «серед освіченого суспільства», «серед природи, умілістю доведеної до завидної досконалості», маючи там ліпші засоби і для морального досконалення. Такі мотиви свого виїзду за кордон недипломатичний ідеаліст наїв в у поданому цареві Павлові I. проханні. Обурений цар не дав Каразинові дозволу на виїзд. Тоді Каразин спробував втекти, але його спіймано при переїзді через кордон. За якийсь час амнестований, він дістає посаду перекладача в Медичній Колегії, де вищі посади займають переважно українці, освічені вихованці Києво-Могилянської Академії, серед них і видавці «Енеїди» I. Котляревського: М. Парпурі і С. Крем'янецький. Працюючи там, Каразин пише історію медицини й історію фінансів у Росії.

Після смерти деспота-монарха Павла I. Каразин подає молодому й толі дуже ліберально-му цареві Олександрові I-му

близкучий проект повної передбудови всього політичного й соціального устрою Російської Імперії, через який червоною ниткою проходить ідея регіоналізму. Це «політичне віровізначення» Каразина зацікавлює царя і той питаеться молодого реформатора-ентузіяста, з чого треба починати реформи. На це дістает впевнену відповідь: «Річ ясна, — від народної освіти!» Каразин стає дорадником царя і приближено до нього особою. Цар поділяє його ідеї і, осмілений цим, Каразин поспішає до Харкова, щоб там, на Загальних Зборах слобідсько-українського дворянства (шляхти), виступити з близкучою промовою, закликаючи зібраних до пожерть на організацію університету в Харкові. Цей університет, на думку Каразина, має бути «ліпший за Московський», це буде «експериментальний» університет — «осередок («средоточье») освіти в Україні». Він складатиметься аж з 9-ти факультетів і в ньому мають вивчати також і мистецтва, і технічні науки, і навіть військову справу.

У своїй промові він переказує думки самого царя, наводячи нібито його слова. Захоплена слобідська шляхта асигнує 400.000 карабованців на забезпечення майбутнього університету. *).

Але повернувшись до столиці, Каразин бачить, що стано-

*) Згодом додають свої пожертви також інші слобідські міські громади й херсонська та катеринославська шляхта. Згадати тут треба, що Каразин здійснював ідею, якою жили вже й передні покоління старшинських родів Слобожанщини. Так

вище його при царському дворі похитнулось. Замало друзів, зате багато ворогів має цей український гарячень, цей — як його звати старі заздрісні царедворці — «маркіз Поза».

Цар не хоче прийняти Каразина, проте видає маніфест про організацію Міністерства Освіти — першого в Європі, здійснюючи відповідний проект Каразина, який дістас водночас високе призначення—посаду керівника в Дирекції Училищ, де з ним широко співпрацюють лише два справжні європейці: кн. Адам Чарторийський (майбутній претендент на польський престол) і граф Северин Потоцький, що потім довго буде куратором Харківської Шкільної Округи. Проект організації освіти в Рос. Імперії, за автора якого вважають кн. Адама, насправді був проектом В. Каразина.

Недруги Каразина саботують його проект відкриття в Харкові університету. Але Каразинові все таки щастливі перебороти спротив реакційних бюрократів.

Цю перемогу він завдячує своїй просто несамовитій енергії, своєму невгавному темпераментові. Він стає зв'язковим між урядом і харківською шляхтою, викриваючи свідоме недбалство й інтриги своїх ворогів. В Харкові тим часом діє проф. Тимковський, який має перевести в життя організацію університету, ангажувати на-

укові сили з-за кордону і набувати потрібне для університетських закладів. Не раз гаражний Каразин своїми нетактовними й гострими виступами ускладнював хід справи, і Тимковський щиро писав йому:

«Ваша діяльність — полум'я що все пожирає і Вас самого, — буря, що все руйнує». Тимковський висловлював побоювання, що все це скінчиться нещастям. І справді: в серпні 1804 року Каразина відсунуто від справ організації університету і позбавлено нагород, що його мав дістати. Довелося ютому осісти в Кручику.

Тяжко дати систематичний опис його дальшої діяльності. Від політичних проектів загально-державного значення або проектів соціальних реформ, він може перейти до якогось наукового винаходу, щоб із завзяттям боронити його в пресі, а не добившись його здійснення — віддатись якісь новій ідеї, — наприклад, почати переводити в життя свої проекти реформ сільського духовенства на території своїх маєтків та побуту своїх селян-кріпаків, а потім, забуваючи оборони й дані на письмі зобов'язання — не турбувати царя своїми проектами, порушити таку оборону й набратись нових неприємностей, щоб згодом знову вернутись до своїх наукових плянів і пропагувати їх здійснення.

напр., ще в 1766 р. слобідська шляхта домагалася заснування університету в Сумах. Під наказом, даним при цьому її делегатам, є підписи і предків Автора цієї статті — Якова і Василя (сотника) Зайцевих.

В 1803 році цар видав реєскрипти про заснування університету в Харкові, а в 1805 р. університет фактично відкрито, хоч і не здійснено при цьому всіх плянів Каразина щодо його організації. Водночас Каразин здійснює свої педагогічні пляні, засновуючи в Кручику взірцеву парафіяльну школу, а в Богодухові — «повітове училище». Ця діяльність не відриває його від наукової праці в сфері природничих наук. Він спроваджує з-за кордону насіння нових рослин і їх акліматизує. Віддає силу енергії на лісництво й садівництво. Вишукує методи боротьби з комахами-шкідниками, отже займається й ентомологією. Він розпочинає завзяту боротьбу-кампанію проти винищування лісів, пропагує їх насаджування, обсаджує шляхи й межі деревами. Ідея збереження лісів направоважує його на ідею центрального нагрівання (стаття «Огрівання парами, заключеними в рурах»). Він пропонує здійснити цей його проект в царському палаці в Петербурзі. Пропозицію його відкинуто. В 1809 році йому доводиться пригадати в пресі, що здійснена Кіпферлінгом система центрального нагрівання (в Берліні) була його, Каразина, ідеєю, його винаходом.

Не розлучуючись з плянами охорони лісів, він шукає методів зменшення споживання палива і у зв'язку з цими своїми винаходами удосконалює добування селітри й винаходить нові пристладки для добування спирту, а також уліпшує методи гарбарства. В 1813 році він

перший попадає на думку виробляти консерви: сухий бульйон, консерви з городини й овочів та — це найважливіше — конденсований спирт. Результати були досконалі, за це він дістает подяку й признання військових чинників.

Щоб піднести рівень сільського господарства й ширити необхідні для цього знання, Каразин засновує в Харкові Філотехнічне Товариство, душою якого стає сам. У зв'язку з цим іде вивчення ним ботаніки й питань селекції насіння. Далі він віддається зовсім новим тоді дослідам в обсязі метеорології. Маючи невеличку метеорологічну станцію, він друкує свої спостереження під назвою «Метеорологічні відомості з с. Круча». Далеко випередивши своїх сучасників і навіть дальші покоління, він планує організацію центрального метеорологічного комітету, який має зводити докупи обсервації місцевих метеорологічних пунктів. Він ясно освідомлює собі практичне значення метеорології, — він пише, що вона має «запобігати невроязам», а також сприяти розвиткові торгівлі, мореплавства і «військової вміlosti». Кожен з читачів легко оцінить, як тут Каразин випередив свій вік!

Його метеорологічні праці наводять його на ідею використати електрику, що є в повітрі. В 1817 році він подає самому цареві Олександрові І. записку, де пояснює свою ідею «про можливість прикладти електричну енергію горішніх верств

атмосфери до потреб людини».*)
Російська Академія Наук відкидає цей його далекосяжний проект.

У своєму Кручику Каразин мав ним самим споруджену хемічну лябораторію. Серед його численних творів є також і трактати з хемії. Він досліджував місцеві мінеральні води (над річкою Орелею), займався мінералогією, медициною, технологією, а в сфері наук соціально-економічних — статистикою, питанням організації торгової справи (зв'язаної з краезнавством), а також археологією, історією і педагогікою.

Щодо статистики, то він в 1820 році представив урядові проекти створення «Статистичного Департаменту». Статистика має, за слушною думкою Каразина, «відкрити (державним діям) очі на справжнє положення держави».

За поданий у 1820 році цареві цей доклад, де Каразин писав про зловживання урядовців, неосвіченість духовенства, про розкрадання скарбу, — він попадає до страшної Шлісельбурзької Фортеці-в'язниці. Там він на власному прикладі пізнає, що «істину говорити тяжче, ніж у бою битись»...

У в'язниці він теж не перестає працювати науково й писати проекти поліпшення побуту селян-кріпаків, щоб потім

проводити їх в життя.

Він не був революціонером, але, на його думку, навіть і монархістичний устрій мав спиратися не лише на право сили, а й на «вільну громадську думку».

Його праці з регіональної українсько-слобідської археології й історії дуже цінні, а своїми педагогічними ідеями він випередив всю Европу. Він домагався організації «безстанової» чи «небракові» школи і виступав проти окремих шкіл для дітей у привільйованих класах. Через «едину» для всіх, демократичну школу він мав надію знищити станові різниці й упередження. **)

Помер він восени 1842 року, подорожуючи по Криму й займаючись питанням поліпшення виноградства, а зокрема питанням можливості збереження в вині аромату виноградних лоз.

По перших некрологах його надовго забули. Але в 1905 році, в столітні роковини відкриття Харківського Університету, йому поставлено в Харкові пам'ятник.

На Слобожанщині завжди було коло людей, що його ніколи не забували: це були діячі народної освіти й науковці. Серед них він завжди мав (і в дальших поколіннях!) ентузіастичних прихильників і оборонців своїх заслуг.

*) За проектом Каразина, акумулювання цієї електро-енергії мало відбуватися за допомогою спеціально збудованих аеростатів.

**) Він перший у нас зайнявся і проблемою професійної жіночої освіти, виступивши з конкретним проектом організації жіночих шкіл.

Ось характеристики, що їх вони давали Каразинові: «Це був розум спрагнений знання, душа палка, спалювана спрагою діяльності...» «Ніодна галузь науки не уникнула його прозорливої уваги». І це правда: від плуга й хемічної лябораторії до найдокорінніших питань науки й соціального життя, він скрізь був вдома...

Свідомий своєї вищоти (не вигданої, а справжньої), він не вмів і не хотів лічитися з людськими амбіціями (особливо з амбіціями московських адміністраторів і цареводців), за надто часто «наступав на ноги» впливовим бюрократам і нажив собі силу ворогів.

«Нетерплячий і абстрактно-практичний» він «часто зали-

шався теоретиком і в практиці».

Але його агрономічні праці не залишилися без впливу на розвиток сільського господарства на Слобожанщині, яка в кінці XIX і на початку XX сторіч була безумовно одною з найбільш розвинутих щодо цього земель на Україні.

Близькучі сільско-господарські вистави в Харкові, Сумах, Лебедині й інших містах Слобідської України дивували всіх чужоземців. Всі видатні агрономи цього краю добре знали ім'я Каразина і жили традиціями його Кручука.

Але головна його заслуга — це Харківський Університет. Єдино заходам і трудам Каразина треба приписати його знування.

З науки й техніки

Нові підводні камери. — Американське географічне товариство, що від довгих років займається прослідженням морського дна, збудувало новий рід підводних камер, які дають змогу також вночі робити під водою кольорові фотографії. Така камера зветься акваскоп. Вона важить 1215 кілограмів, є на 2.10 метра довга, 1.50 метра широка та лише на 60 сантиметрів висока. Спереду має вмонтоване широке віконце з плексі — скла, грубого на 38 міліметрів. При бічних стінах при міщені проекtorи, які з двох боків освітлюють фотографічну сцену. Третій проекtor дає потрібне світло згори. В камері

є місце для двох осіб. Повітря допроваджується до неї гумовою руркою з поверхні води. Але на всякий випадок має вона теж свій зберігник з киснем. Є також влаштування, яке в потребі може внутрішнім тиском рівноважити тиск ззовні. Фоторепортери ввесь час працюють в камері лежачі. Вона зумисне має найменші розміри, щоб не лякати морських звірят. Прожектори засвічуються лише на коротку мить, щоб зробити foto.

Спів птиць на грамофонних пластинках. — Одною з найпопулярніших авдійців нью-йоркської радіостанції є що-суботня передача під назвою «Зна-

йомися із своїми птичками». Люди, що за любки слухають ці всі цвірінські й щебети, не знають, скільки то труду коштувало, щоб ці щебетання скопити на пластинки. Все це праця д-ра Петра Келльоґа, що є інженером і рівночасно професором орнітології (наука про птиці) на університеті в Ітаці. Завдяки йому ми можемо також часто оглядати в кінотеатрах кольорові фільми з життя природи, слухаючи рівночасно спів птичок. Досі пощастило йому записати понад 100 родів птичих голосів. В його власному архіві зберігається понад 20.000 пластинок з голосами з життя природи, від шепоту погоні тіка в лузі й монотонного спадання краплин дощу на листя дерев аж до заглушуючого тріскоту грому. Та з усього найважче награвати голоси птичок, бо ж вони не радіозірки, що послушно стають перед мікрофоном і співають на замовлення радіотехніка чи публіки. Тут приходиться придумувати всякі можливі піdstупи й примани. Д-р Келльоґ у цьому непревершений фахівець. І слизе не кожний спів чи крик птиці, що їх чуємо у будь-якому фільмі, походить з його архіву.

Скільки є родів комах на світі?

Чашка мамута з-перед 10 мільйонів років. — Один листоноша знайшов випадково в американському стейті Орегон чашку мамута з-перед 10.000.000 років. Знахідка має велике значення, бо дас можливість реконструювати вже зовсім вигблий рід цього звір'яти.

Повідомляємо Вп. Читачів,

що числа 6, 7 і 9 «Ми і Світ» є майже вичерпані й тому в майбутньому висилатимемо їх лише при замовленні комплекту 10 чисел, за попередно надіслану ціну 4 доларя. Всі інші числа можна замовляти в довільній кількості по ціні 0,35 долара.

Місто померлих і острів краси

Не про темний лябірінт катакомб підземного світу померлих і не про залиті сонцем стежки острова Капрі — ці фрагменти зовнішньої дійсності, насправді йтиме тут мова. Йдеться не про перебування в тих чи інших місцевостях Італії, а про репортаж із зовсім іншої мандрівки. Це мандрівка, за якою не зможете слідкувати на ніякій карті світу, бо вона проходить по неземській Країні Пам'яті. Це буде мандрівка по тому просторі, що його св. Августин назвав у своїх писаннях «глибиною розлогою і безмежною» (*penetrare amplum et infinitum*), де появляються і зникають, раз із собою поєднуючись, то знову роз'єднуючись, наче б засідно себе шукали й губили, — тіні подій, речей і людей, — наші згадки. І не самі тільки згадки, але й уявлення, бо ж в пам'яті, як казав св. Августин, — згадки не тільки зберігаються, але й перетворюються. Пам'ять є не лише піском, що зберігає засохлі мумії минувшини, але й · родючим черноземом, де зерно пережитого сходить буйною рістнею уяви.

Отже буде тут мова не про катакомби й Капрі, що існують буттям речей в Італії, але про катакомби й Капрі, які існують буттям спогадів в нашій пам'яті.

Катаkombi — місто померлих

Так, це справжнє місто. Сімдесят тисяч померлих, дев'ятнадцять кілометрів підземних вулиць... І це тільки одна частина того примарного селища. Так сказати б, лиш одна з його численних дільниць.

Але не в цих даних є сила й живучість згадки про катакомби. Саме не в даному, а лиш в уявленому.

З ними нерозривно сполучені згадки й уявлення тих сотень і тисячів людських тіней, що давно, перед сторіччями, йшли крадьки посеред темної ночі далеко за місто, рисуючи в кожній хвилині попасті в руки вартових і жорстокої смерті. У півтемряві коридорів, на місцях теперішніх електричних жарівок, в нашій уяві засвічуються оливні лампадки. В їхньому блідому світлі спостерігаємо похилені в серйозній задумі обличчя тих, що моляться і слухають Служби Божої, яка служиться поміж мертвими та в обличчі всеприявної смерті. Смерть стежила за ними, коли вони сюди йшли, — вона й супроводитиме їх в поворотній дорозі.

Наша уява не затримується на їхніх обличчях. Вона вглиблюється в їхні душі, що в загрозі переживають не лиш страх, але й інший, новий аспект смерти. Всеприявність

Каплиця оо.
Капуцинів,
прикрашена
кістями
(Рим)

смерти та включення живої людини в спільноту із смертю, чого зверхнім символом була молитва в катакомбах поміж померлими, — творили «межову ситуацію», що ставала невищерпним джерелом незмірної життєвої енергії. Тоді, коли кожний мент міг покласти край життю, являлася потреба — як це пишуть екзестенціалісти, — поки закінчиться життя, його завершити, піднісши на п'єдестал геройзму (*vita maxima et heroica*). Отже катакомби, навівачуючи гадку на певність смерти й невідомість її години, ставали джерелом сили життя, що в обличчі смерти хоче перевищити себе самого.

Тому в переживанні спогаду про катакомби чується не лише пересторогу смерти «*Memento mori!*», але й наказ стреміти до висот «*Excelsior*», щоб віправ-

дати життя, піднявши його на вищий рівень справжньості.

Капрі — острів краси

О, це справжній острів краси. І спогад переживання Капрі, цього сонячного острова, становить справжній острів краси посеред інших наших спогадів. Ця абсолютна, несплямлена й повна краса виринає споміж сірої хвилястоти спогадів наших минулых буднів так гордо й сміливо, мов скелі справжнього острова.

В країні нашої пам'яті чарівне Капрі поєдналося із темним підземеллям катакомб. Бо ж наснага життя є сполучена з найсильнішою загрозою смерти законами пов'язаності контрастів. Із мрячних глибин спогадів про катакомби вистрілює в небесну блакить понад смарагдовим свічадом моря, скелистим масивом, викликаючи

заземську екстазу, шматок раю, сповитий симфонією пошумів моря, відблесків світла, леготів вітру й запаху квітів і зелі, — мов той жемчуг, кинутий в море особливо творчим рухом десниці Всевишнього.

Абсолютна невистачальність життя, що її голосить у катакомбах всеприявність смерти, — заперечується на Капрі тією самовистачальністю, що її може дати життю лише завершена досконалість його краси. На острогу катакомб «Пам'ятай про смерть!» відповідає Капрі не менш переконливо: «Пам'ятай про життя!» (Vivere memento!)

Пов'язаності пам'яті

Ми в країні пам'яті й тому переживання Капрі викликають законами пов'язаності, які там панують, інший спогад — про роман Сартра: «La nauisé», який змальовує осоружність життя.

Життя героя цього роману, настільки просякло сірістю, щудьгою й безглуздям, що для нього єдиною відповідною назовою став заголовок роману «La nauisé» (осоружність). Герой повісті, якщо взагалі можна його звати героєм, не має почуття існування — екзистенції, настільки життя сталося для нього неповним, гидким і осоружним. Але ѹ посеред цієї безнадійності розкинуті соняшні острови — менти (як це не дивно!), як, наприклад, тоді, коли герой прислухується награній на грамофонну пластинку муринській пісні:

«Some of these days
You'll miss me honey...

Тоді зникає осоружність життя. Її немає, бо є краса мелодії чи мелодія краси. «Тривання музики поширювалося, могутнішало як буревій, заповінжало залию своюю металічною прозорістю, придушуючи до стіни наш злідений час... Я є в музиці...» — пише про себе герой Сартра.

Спогад про Капрі викликає згадку про Сартрівського героя не лише законами контрасту, але ѹ спільним мотивом переживання абсолютноного захоплення. Такі переживання не тільки надають змісту поодиноким ментам життя, вони навіть інколи виправдовують життя як цілість (це теза Сартра). Виправдовують минуле, як шлях до себе, і заздалегідь прощають сірості буднів майбутнього, в ім'я незабутнього спогаду пережитого.

І Капрі, і катакомби оправдують життя, хоч кожне на свій спосіб і для кожного інакше. Бо ж ми ввесь час мандруємо по царстві пам'яті й духа. А в тому царстві, як сказав Піранделльо, «є, як вам здається...»

Є як вам здається...

В тому царстві може трапитися, що мандруючи по острові Капрі ви віднайдете щось з іншого острова, наприклад, з нашої славної Дніпрової Хортиці.

Я зле висловився, говорячи про віднайдення «чогось». Не чогось, а радше когось. Я поведу вас до нього лябірантами

доріжок горішнього міста Ана-
капрі, що розклалося віяльцем
під шпилем скелі. На краю
оселі рибальський дімочок.
Входимо на поверх, до кімнат-
ки з відчиненим вікном, що
крізь нього заглядає в хату кві-
туча галузь мигдалю. За сто-
лом, заставленим паперами й
книжками на всіх мовах світу,
сидить хтось високий і кремез-
ний, що своєю постаттю, голо-
сом і рухами нагадує породу
тих, хто колись на місце свого
побуту обрав був Дніпровий
острів Хортицю.

Коли заговорите до нього
українською мовою, він здриг-
неться від здивування й радис-
ної несподіванки, усміхнеться
й промовить до вас словами,
що пахнуть українським чор-
ноземом та з яких бринітиме
далека луна степової пісні. Це
о. Іван Хоменко, — «дон Іван»,

як називають його капрійські
рибалки. О. Іван — то давно
осілий на Капрі український
католицький священик: прек-
расний знавець і перекладач з
оригіналів св. Письма (незаба-
ром кінчає Старий Завіт). Він
простягне вам на привітання
руку та опісля почне захвалию-
вати Капрі і, поставивши перед
вас капрійське вино, — згаду-
вати колишні вінницькі меди..
І коли ви під час його опові-
дання приплющите на хвилину
очі та прислухаєтесь глибокому
гудінню бджіл біля розквітлої
галузки мигдалю, то забудете
про Капрі й привидиться вам
січовик, що замінивши свій
жупан на священичу рясу,
приймає земляків з далеких
сторін біля своєї пасіки.

Дивна країна та людська па-
м'ять. Справжня глибина роз-
лога і без меж!...

Нове в медицині

**Лікарство проти дитячого па-
раліжу.** — Професор д-р Сальк
з Пітсбурського університету
винашлов лікарство, яке бере-
же дитину перед всіми трьома
відомими родами дитячого па-
раліжу. Лікарство складається
з емульсії відповідно прила-
дженых вірусів параліжу і мі-
неральної олії. Нащеплені ним
діти є зовсім відпорними на не-
дугу, так наче раз інші пере-
були. На жаль, наразі ще цього
лікарства немає в продажі, бо
виробляють його покищо тільки
для дослідів.

**Малярія не буде вже небез-
печна.** — Досить впродовж 10
тижнів один раз тижнево прий-
няти дозу «прімакіну», щоб ви-
лікуватися з малярії та бути
відпорним на дальші захворін-
ня. Це нове лікарство випробу-
вали американці на своїх воя-
ках в Кореї. Досліди виявили,
що з тих, які піддалися ліку-
ванню «прімакіном», лише 2%
захворювали вдруге на маля-
рію.

**Влекшена діагноза шлунко-
вого рака.** — Щоб покласти ді-
агнозу шлункового рака, ліка-

реві треба взяти шлунковий сік безпосередньо з внутрішньої стінки шлунка. Досі це було важко, бо шлунок є покритий грубою верствою слизі. І лише тепер лікарі переконалися, що цю слизь можна розпустити, давши хворому зажити папайну, що її виробляється з тропічного овочу папая. Це відкриття дуже піднесло відсоток правильних лікарських діагнозів.

Яке насвітлення лучами може витримати людина? — Кожне насвітлювання промінням наносить біологічну шкоду живим клітинам; навіть і те природне насвітлювання космічними лучами, що діють щоденно на людину. Очевидно, що при цих мінімальних дозах немає ніякої небезпеки, бо організм швидко відроджує клітини. Вчені прослідили, що людина може без небезпеки перенести насвітлювання сімдесят разів сильніше від природного. Очевидно, що така напруга насвітлення не повинна тривати ввесь час. Коли б людина ввесь час жила під таким насвітленням, то її життя скоротилося б на 4 роки. На щастя, навіть найслабше насвітлювання викликає зміни в тільцях крові, що

їх легко прослідити під мікроскопом. Отже при кожній аналізі крові можна встановити, чи насвітлення, під яким перебуває людина, є шкідливе. Це важливе головно для працівників модернізмів атомних лябораторій.

Маска, що злагіднює біль. — Різні люди різно реагують на біль. Це залежне від статі, віку, виховання, характеру, інтелігенції, звання тощо. Тож найдосвідченіший лікар не може сказати, якої сили наркози треба для кожного хорого. Тепер пощастило випродукувати рід наркозі, яку кожний може сам собі регулювати відповідно до потреби й болю, що його відчуває. Це гумова маска, наповнена зневілюючим блакитним плинном т. зв. трілен, яку можна наближувати чи віддаляти від обличчя. Кожне наближення негайно притишує біль. При цьому хворий нетратить притомності. Для вжитку зубних лікарів випродукувано такі ж самі маски, але не на уста, а на ніс. Трілен є зовсім нешкідливий для здоров'я. Дуже спасенним є він при породах, бо майже зовсім усуває біль, не роблячи шкоди здоров'ю матері й дитини.

Читачі, увага!

Почавши з наступного числа, наш журнал вестиме постійний Куток Фотоаматора, що його редактуватиме відомий фахівець з цієї ділянки, п. О. Березяк.

Цим бажаємо бодай частинно заповнити ту прогалину, яка виникла з причини браку на еміграції українського періодичного фотожурналу.

Всіх фотоаматорів запрошуємо до активної співпраці й обміну думок, спостережень та досвіду на полі фотографії.

Щасливий когут

В стейті Коннектікут (США) трапилася небувала пригода з канадійським диким гусаком.

Весною перелітали гуси до Канади. По дорозі, як завжди, на кілька годин зупинилися відпочивати в Коннектікуті. Відпочивши, полетіли далі до свого літнього осідку Онтаріо. Зостався на американській землі один гусак, який не міг летіти й шукав собі по пташиному заповіднику Бентам Лейка, шукуючи «азилю» в США.

Але про цю подію довідалися з газет канадійці й негайно звернулися до губернатора Лоджа з домаганням повернути гусака Канаді.

Начальник департаменту мисливства в Коннектікуті Томас Розне не дозволив впіймати гусака, кажучи, що гусак може «натуралізуватися» в США.

Канадійці цим дуже обурились і почали енергійно наступати на губернатора. Конфлікт зайшов аж так далеко, що справа нашого гусака опинилася в Вашингтоні, в директора департа-

менту мисливства. Директор вирішив не противитися поверненню гусака до Канади. Губернатор теж скапітулював.

Проте виникли непередбачені труднощі. Гусак відпочивав собі на озері пані Вілліс. Вона ж заявила представникам влади, що не дозволить «депортувати» гусака й не вважає його канадійською власністю.

— Якщо в мене з'являться лісничі, я викличу негайно поліцію, яка охоронить мое законне право приватної власності, — загрозила пані Вілліс.

Одного ранку, коли пані Вілліс солодко спала, до озера підійшла її сусідка Біянка Гуерта, яка стояла на своїй дільниці берега. Вона завжди приносила гусакові їсти й він звик до неї та давав себе брати на руки.

Гусак підплів до берега, поїв на дорогу і дозволив взяти себе. Поблизу у скові стояли лісничі, яким пані Біянка й передала гусака. Під охороною поліції доставлено гусака до кордону й урочисто передано канадійцям.

дійському консулові Лавсоні, «охрестивши» його ім'ям Вінні, в честь Вінстона Черчіла. Під час цієї паради були фотографи й кінопротери, яким вимушено позував перестрашений гусак.

Від кордону до Онтаріо відвезли канадійці літаком свого героя, через якого пересварилося багато урядових чинів.

I такі то дивацтва бувають у вільному світі.

Петро П.

Що смакує європейцям?

Картопля не є такою «царською» в Європі, як це може видаватися. Дійсно, ірляндець з'їдає її за рік 185 кг. німець — 180 кг. Але турок — тільки 20 кг. картоплі на рік. Франція особливо любить городину: француз пересічно за рік з'їдає до 150 кг. городини і ярини, італієць — 90 кг., а швед — лише 24 кг. Швайцарець потребує на рік біля 90 кг. фруктів, ірляндець — тільки 25 кг.

Статистичні дані виглядають дивно. Само собою виникає запитання: чому, наприклад, турки «не люблять» молока, а німці так впадлися до картоплі... Відповідь проста: смак-смаком, а спроможність землі і країни — спроможністю.

Проблема прохарчування по-різному розв'язується на земній кулі. Тоді, коли швайцарець може жити здається тільки самим молоком і хлібом, — німець ніяк не може обйтися без картоплі, француз відчуваємо мало що не голод, коли

не матиме городини, українець — коли не матиме досить хліба, англієць — коли не матиме досить м'яса...

Найнovіші статистичні дані говорять самі за себе: Данія і Англія (остання — в свої добри часи!) споживають в Європі найбільше м'яса: понад 60 кілограмів на одну особу за рік; потім іде Ірландія і Швеція — понад 50 кг. Натомість у Греції одна особа споживає на рік тільки 11 кг. м'яса. Одна особа за рік випиває в Швеції, Норвегії і Швайцарії в середньому 240 літрів молока. Зате в Туреччині — тільки 22 літри. Ірляндець з'їдає за рік 15 кг. масла, але грек — не споживає за цей же час і півкілограма масла. Та в Греції кожний мешканець споживає за рік щонайменше 150 кг. хліба і різних мучних виробів; Україна ж напевно споживає понад 200 кг. Швед мало цікавиться хлібом, споживаючи його за рік яких 80 кг.

СТЕПАН НАВРОЦЬКИЙ

УКРАЇНСЬКИЙ СТИГМАТИК

В друкарні «Голосу Спасителя» в Йорктоні, Саск. (Канада) з'явилася незвичайно цікава книжка о. М. С. під заголовком «Післанці з таємного світу». За дозволом Автора, подаємо нашим Читачам дещо з її змісту. Кого ця тематика цікавила б основніше, може змовити цю книжку в нас, або в Вид. «Голос Спасителя».

— Ред.

Історія Степана Навроцького ще зовсім свіжа. Він помер тільки під кінець останньої війни й на еміграції перебуває чимало людей, які його знали, бачили його стигми та навіть були свідками його екстаз.

Степан походив з незаможньої сільської родини з села Залуква біля Галича. Він — виростав як і всі українські сільські діти. На сьому році життя пішов до школи, де вчився незле, але по півторарічній науці батьки перестали посылати його до школи, бо треба було пасти корови. Тому він встиг лише слабо навчитися читати й писати. Він не був обдарований будь-якими надзвичайними здібностями, не визначався також якоюсь вимковою побожністю. Не змінівся й тоді, коли підріс та допомагав батькові в господарстві, працюючи теж рівночасно як залізничний робітник. Коли большевики зайняли в 1939 році Галичину, Степанові було 17 років.

Початок післанництва

Про початок свого післанництва Степан оповідав таке: Восени 1939 року він вертався

надвечір із праці на залізниці додому. Ішов стежками навпростецеь через поля. Смеркалося. Нараз побачив на стежці постать ясного світляного старця, що йшов стежкою просто до нього. Коли старець був близько, Степан став на коліна, — чому, сам не міг опісля пояснити. Старець запитався, чи він бажає служити Богові й Україні. Степан відповів, що так. Тоді старець велів йому йти за ним. Степан встав і пішов. Вони зайдли до польової каплички. Двері їм самі відкрилися і на малому престолику самі засвітилися свічки. Тоді старець велів Степанові стати на коліна й скласти присягу, що буде служити вірно Богові й Україні та що ніколи не зрадить Бога й свого народу, хоч як будував би та хоча б його всі опустили й прийшлося б переносити великі страждання й прикроши. По присязі Степан встав і вони вийшли з каплиці. Свічки самі погаслися й двері самі зачинилися. Тоді старець сказав: «Йди додому, далі тобі скажеться, що маеш робити. Я є святий Петро». І зник. Степан стояв сам посеред поля, перед

капличкою, і не знав, чи це був сон чи дійсність.

Незабаром Степан мав відніння Христових Страстей, бачив Хресну Дорогу, Христові муки й смерть. При цьому дістав падачку, але таку сильну, що на нього сідали по шість чоловіків і не могли втримати. Це були перші екстази. Під час них Степан виголошував проповіді, в яких дуже гостро виступав проти большевиків. До нього почало сходитися щораз більше людей. Цим поцікавилася советська поліція. Але ніколи не могла застать Степана під час екстазі, бо якийсь голос, що під час екстаз промовляв із Степана, остерігав людей і вони розходилися, а екстаза кінчала.. ся.

Арешт, звільнення й перші стигми

НКВД ув'язнило Степана й посадило в тюрму в Галичі. По деякому часі слідчий покликав його на допит. Коли Степана привели, слідчий почав собі кипти: «Ти — каже — все знаєш, скажи мені щось цікаве про мене». «Твоя жінка померла» — відповів Степан. Слідчий розлютився, копнув Степана й велів відпроводити до келії. Але за годину слідчий прийшов до нього, й сказав збиратися та йти додому, кажучи, що справді дістав телеграму, що жінка померла при породі дитини.

Але Степан не довго втішався свободою, його ув'язнили вдруге й примістили в лікарні для первово хворих і там він перебував аж до вибуху німецько-советської війни.

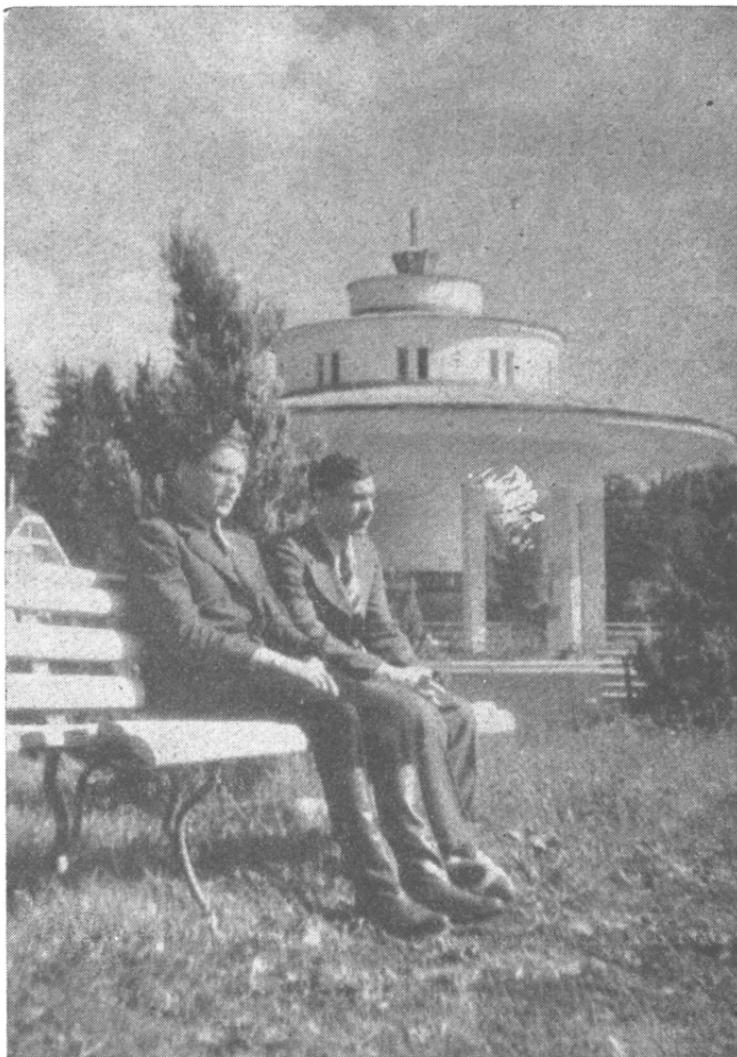
Вийшовши вдруге на волю, дістав внутрішнє доручення йти до Львова. Залізниця ще не йдила, тож він пішов пішки. До Львова прийшов вранці наступного дня, дуже змучений: голодний. На полі передмістя Персенківки ляг під корчем і заснув. Збудившись, перелякався самого себе, бо з рук, ніг, чола й рани біля серця йому стікала кров. Це були перші стигми.

Що таке стигми?

«Стигма» — це грецьке слово й означає стільки, що знак або теж рана. Отже стигматики, це люди, що мають на собі такі рані, як їх мав Христос. Від звичайних ран вони різняться тим, що не гниють, не ятряться і їх не можна вилікувати ніякими ліками. Часто стигматики мають також дар ясновидіння й відчитування людських думок.

Сучасна медицина не може пояснити явища стигм. Знову ж Церква залишає своїм вірним свободу пояснювати стигматичні явища, не зобов'язуючи в них вірити, але й не осуджуючи тих, що в них вірять. Багато стигматиків Церква проголосила святыми, але не тому, що вони носили стигми, а тому що визначалися святым життям.

Першим нам відомим стигматиком був св. Франц з Асижу, що дістав рані на два роки перед своєю смертю — як про це сам говорив — на горі Альвернія від розп'ятого Херувима. Від св. Франца по Тересу Нойман, що ще тепер живе в Німеччині, історія знає 321 стигматиків. З них 62 були прого-

Степан Навроцький (праворуч) — сільський хлопець, що нічим не відрізнявся від сотень своїх ровесників, — сидить із своїм другом на лавці в Трускавці.

лощені святыми. Більшість з них — це жінки, чоловіків стигматиків було дуже мало. Деякі з них довгі роки обходились без поживи й пиття, інші терпіли важкі недуги невідомого походження. Тереса Нойман, яку також багато українців мали змогу відвідати, від 1926 року досі не єсть нічого, крім супу. Причастя і зовсім не марніє. Це стверджено лікарськими комісіями, які дуже докладно просліджували й обсервували її довгий час.

Рівночасно з Степаном було ще кількох українських стигматиків, поміж ними й ширше відома Настя Волошин. Цікаво, що поміж ними був якийсь внутрішній зв'язок та що всі вони, як говорилося під час екстаз Степана, разом збиралися в староземельній церкві у Плуторі, щоб разом з похованними там козаками молитися за долю України.

Коли Степана питалися під час екстазів, чому стигматики мають стигми й терпння, він відповів: Божі вибраниці дістають терпння й рани, щоб могли терпіти за народ. Господь Бог мав би карати весь народ за гріхи, а так вони перебирають терпння на себе...

Екстази

У майже всіх стигматиків, а зокрема у ясновидів, що мають дар передбачувати події, заважається в часі екстаз деякі зміни. Вони наче засипляють, їхні обличчя змінюються, очі або замкнені або глядять удалечину. Під час екстазів стигматик говорить дуже часто не своїм голосом, часто іншим як

звичайно стилем, вживуючи висловів, якими не користується в буденному житті. Речі, про які говорить часто перевищують знання та зацікавлення стигматика.

Такі екстази мав Степан дуже часто. В часі його екстаз голоси постійно мінялися. Від тихого голосу малої дитини, що ще й шепеляла (Гавриїлко) через жіночий голос (св. Ольга), аж до сильного чоловічого голосу (св. Володимир). При цьому ж не треба забувати, що Степан був звичайним сільським хлопцем, який не вчився ні театрального мистецтва, ні мистецтва мови. Рівночасно він говорив про речі, які переростали його знання.

Найчастіше говорив через Степана малий Гавриїлко, що приходячи все представлявся: «Тут говорити Божий післанець, малий Гавриїлко». Він заповідав також прихід всіх інших промовців, що між ними були святі загальні й українські, а навіть визначні світські люди (напр. Шевченко).

Зміст усіх промов звичайно дотичив терпні народу й іхньої причини та підтримував віру й надію на краще, визиваючи рівночасно до молитви, покуту й крацього життя.

Під час екстаз Степан діставав різні доручення, що їх описляв докладно виконував: кудись їхати, молитися, ходити в якомусь вбранні і т. д. Він мав також часто ясновидіння: бував на різних нарадах політиків, в тюряма, бачив розстріли, описував воєнні картини, інколи говорив про долю поодиноко

Стигматик Степан Навроцький у своїй кімнаті (в Ремісничій Бурсі у Львові), біля стола, на якому з доручення «Гавриїлка» під час кожної екстази мусіли світитися свічки.

ких засланіх чи ув'язнених людей. Часто він предсказував також майбутнє народу й поодиноких людей. Найбільшим його предсказанням було заподання довго наперед дня й року його власної смерті.

Часто він перебирає на себе терпіння других людей (наприклад, Митрополита Шептицького), дістаючи на короткий час недуги, які не відповідали його вікові, наприклад, задуху. Хворих лікував «водичкою» і «порошком», що появлялися на столику під час екстази.

Одним із найбільше незвичайних явищ була віднова образів в двох церквах у Плугові, що сталася за його посередством.

Смерть Степана

Від самого початку свого післанництва Степан приготовлявся на смерть. Він сам не вмів чи не хотів пояснити чому це робив. Мовляв, що щось казало йому це робити. Також Гавриїлко нераз погрожував, що «ми заберемо душечку» (це так він заедно говорив про Степана та його матір).

пана), бо ви замало цікавитесь нею». Приблизно на рік перед смертю Гавриїлко подав точну дату смерті Степана: «щіснадцятого дня місяця, що в ньому трава зелені» (Степан згинув 16 квітня 1944 року).

Однієї неділі в січні 1944 року вибрався Степан в товаристві інших осіб до церкви О. О. Василіян при вул. Жовківській у Львові. Дорога вела попри старенку церкву св. Николая. Проходячи біля неї, Степан, що досі був веселий, нагло споважнів. Вернувшись по Службі Божій додому, він попав в екстазу й почав гірко ридати. Сльози лилися з очей потоком, великі мов горох. Коли запитали Гавриїлка, чому Степан плаче, він відповів: Ви також так само плакали б, коли знали б, що з душечкою буде. — Опісля оповів таке: Коли ви йшли до церкви, то душечка мала коло церкви св. Николая видіння. З церкви вийшли два молодці й несли на подушці лавровий вінок. Вони сказали душечці, що вона скоро помре. Її вб'ють вороги. Як її вб'ють, то довший час люди не можтимуть найти тіла. Як знайдуть, то його не зможуть пізнати, бо очі будуть виколені, а голова відрізана.

Коли большевицький фронт наблизався, ті, що опікувалися Степаном, вислали його до Криниці. Там під час екстазі скавав Гавриїлко, що була «конференція» і рішено таки «душечку» забрати з цього світу. Він сказав теж, що Степан мусить зараз іхати до Львова. Перші слова Степана по про-

буджені з екстази були «Я му-шу іхати до Львова».

У Львові Степан був всього кілька днів і опісля сказав, що їде відвідати своїх знайомих в околиці Камінки Струмилової. Там зайшов до священика, який саме збирався виїжджати, бо наближався фронт. Священик дуже здивувався, бо Степан приїхав саме тоді, коли всі люди виїздили. Але Степан сказав:

— Ви пойдете, але повернетесь ще святити паски і тоді мене поховасте.

Звідтіля Степан пішов в друге село. Після цього за ним загинув слух. Місцевий війт зібрал людей і почав шукати по лісі за Степаном. Щойно по двох тижнях знайдено на краю лісу тіло, легко припоране листям. Його було важко пізнати, бо шия була підрізана, очі виколені чи виклюти й лице змасакроване, а на грудях були сліди двох куль. Лиш по деяких особливих знаках (про них він також говорив за життя) пізнали, що це був Степан. Священик, що справді повернувся, щоб посвятити паски, похоронив його.

Коли прийшла сумна вістка до Львова, всі три наші львівські Владики: Митрополит Йосиф, Преосв. Будка й Преосв. Чарнецький відправили по ньому Службу Божу.

Предсказання про зелену могилу та смерть Степана сповнилися. Він згинув, виповнюючи своє велике післанництво й віддаючи в жертві своє молоде життя.

«Знаєш, — говорив колись Гавриїлко, — як душечка пом-

Стигматик Степан Навроцький діставав інколи під час екстаз доручення деякий час ходити в якісь одежі: УСС-а, священика тощо. На фоті він у рясі священика, що й вбрає за дозволом Впреосв. Митрополита Андрея

ре і її поховають, то ти прийди на її могилу. Я там буду приходити й буду бавитися квітками,

що ростимуть на могилі. Тоді я тебе бачитиму, але ти мене не зможеш бачити... хіба в небі».

Мур звуку

В останньому часі щораз частіше читаемо в часописах, що літаки різних конструкцій переступили в швидкості «мур звуку». Як це діється?

Коли літак летить, довкола нього постають повітряні хвилі, що їх можна порівняти до хвиль, які творяться на плесі ріки чи озера перед і по боках пароплаву. Коли швидкість літака більшає, повітряні хвилі попереду нього густішають і йому приходиться їх пхати так, як іноді пхаемо сніг коньогою, натрапляючи на щораз більший опір. І ось, коли літакові щастяться осягнути й переступити швидкість 1.223 кілометри на годину, тобто швидкість, з якою пролітає звук, він наче пробиває запору своїх власних повітряних хвиль. В тому моменті глядачі, що слідкують за літотом літака, відчувають досить сильну детонацію (вибух). Сам літун її не чує, бо він мчиться наперед швидше від звуку. І лише по зменшенні швидкості він відчуває попередній вибух.

Треба це підкреслити, що голос летить із швидкістю 1.223 кілометри тільки на поземі моря. Що вище, то швидкість

голосу меншає, і на висоті 11.000 метрів голос біжить лише із швидкістю 1062 кілометри. Отже літакові легше осягнути «мур звуку» на більшій височині.

Літун має перед собою в літаку прилад, який міряє швидкість літака у відношенні до швидкості звуку й висоти льоту. Його винайшов німець д-р Max, тому й зветься він «махметром». Його іменем названо також одиницю, що її прийнято як мірило швидкості.

Літаки різно реагують на різні швидкості й температури, залежно від їхньої конструкції і матеріалу, з якого вони збудовані. Вони іноді дрижать, тратячи рівновагу тощо. Тому кожний новий тип літака дбайливо просліджують найдосвідченіші літуни ще заки його передається до масової продукції й до загального користування. Всі ці пробні льоти — це справжня гра з смертю. Зокрема ці звукові швидкості ще криють чимало таємниць і просліджуючи їх напевно згине ще не один літун, як оце в вересні 1952 року згинув геройською смертю славетний англієць, Джон Деррі.

Борис Глинський

Наших Вп.Кольпортерів,

що їм залишилися якісь примірники чисел 6, 7 і 9, просимо повернути їх порученою посилкою до Адміністрації в Парижі.

ЗАПАХИ РАЙСЬКИХ САДІВ

Кожний з нас любить огорнутися чарівним леготом запаху, що його дають парфуми. Парфуми — можна б назвати паходами (саме так звучить докладний переклад італійського слова перфеме), але користуватимемось тут інтернаціональною назвою, що її вживає цілий світ.

При звукові слова парфума нам зараз ввижається Франція, Париж, французи... Та це й оправдано, бо саме вони є найкращими творцями цієї запашної рідини.

Дещо з історії

Де лиши сягають джерела історії про початки людської цивілізації й культури, там скрізь можна знайти згадки про парфуми. — Колись, давно, користувались парфумами при релігійнім культи, при похоронних церемоніях, бальзамованнях тіла тощо. Вже Мойсей говорить про незвичайну силу запахів, що їх приношено в жертву Богові. Парфумами намащувано первосвящеників та святий посуд. Жиди натирали дорогими олійками мертвих, а вавилонці греки й римляни вважали їх жертвами гідними богів та ознакою безсмертності. Але вже згодом греки й римляни, в яких почуття естетики було надзвичайно високе, вживають парфуми не тільки в обрядових церемоніях.

Є згадки про те, що за часів Птоломея, короля Єгипту (323 - 284), парфумерійна індустрія надзвичайно процвітала, виро-

бляючи найрізноманітні пахощі.

А хто з нас не знає такої відомої події, коли Марія Магдалина прийшла до Ісуса Христа й миром обмила Його ноги й волоссям витерла їх? І Юда ремствував, кажучи: «Пошо такі дорогі паході виливати намарне?»

Пізніше, в середньовіччі, парфуми стали знову вживати тільки для релігійних цілей, і щойно по хрестоносних походах вони знайшли ширше застосування. В ті часи вживали паучих цікур привозжені зі Сходу, щоб парфумувати одіж, передовсім рукавиці. Сьогодні, завдяки розвиткові хемічної індустрії, парфумерія є одною з головних господарських галузей.

Фабрикація

Може не всім відомо, як виробляються парфуми та якою дорогою їх важкою є їхня продукція. Ми всі знаємо, що наявні маленька пляшечка парфуми коштує дуже дорого. Але чому саме? На це питання стаємося відповісти.

Основу парфум становлять алькоголь і ароматичні продукти. Алькоголь мусить бути найкращої якості, бо від цього залежить якість парфуми. Франція вживає при продукції парфум винного спирту, Англія на томіст — хлібного й картопляного.

Ароматичні продукти, що їх вживаються є двоякого роду: природні й синтетичні. Природ-

ні діляться на дві групи: а) тваринного і б) рослинного походження. Тваринними є сінет, муск і амбра. Сінет — це продукт спеціальних залоз тибетанської кози, що його вона виділяє в час гонення — як приналежу. Цей запах є незвичайно гострий і неприємний. Муск — походить від звірятка схожого на кота, що живе в Абісинії, т. зв. «Moschuskatze». Ота кицька має також залозу, яка в наслідок страху чи якогось іншого подразнення виділює рідину надзвичайно сильного запаху. Між іншим, ці звірятка є власністю негуса, й ніхто інший не має права збирати що секрецію. Цей монополь приносить ціареві дуже великий дохід.

Третій продукт тваринного походження — амбра, є витвором морських молюск, які виділяють спеціальну рідину, що в кишках однієї породи риб, поганій до кита, які живляться тими молюсками (слимаками), перетворюється на амbru. Рибак, що знайде інколи на березі моря таку шкаралушу з амброю, — стає баґачем!

В протиленстві до невеликої кількості запахів звіринного походження — рослинних запахів є дуже багато й саме вони становлять ядро й основу усієї продукції. Щоб видобути етеричні олійки, (які розпущені в спирті дають есенції) з квітів та коріння, існує багато способів. Докладніше опишемо їх пізніше. Зараз лиши зазначимо, що для цього вживається різних родів квітів, овочів, коріння, кору деяких дерев, листя, а також мох дуба, (надзвичайно

важливий складник), папороть, ветивер, сандалове дерево й багато, багато інших.

Для продукції треба вибирати завжди найкращу якість цвітів чи рослин. Досвід показав, що найкращими рослинами є ті, які ростуть на почві вульканічного походження. Якість цвітів залежить також від клімату, температури, погоди й підсоння. Країнами, що доставляють найкращий матеріал, на парфуми є — Франція, Італія, Сицилія, Мароко, Альжір, Індія, Мадагаскар, Центральна Америка. В Україні вирощується цвіти для парфумерійної промисловості в деяких околицях Чорного моря. У Франції є найбільше плянтацій цвітів в околиці Ніси й Вар. Сіцілія дає для продукції найкращі цитрини й ветивер. Практика показала, що, наприклад, рожі найкраще вдаються після оливок. Збирання цвіту залежить також від погоди й пори дня. Їх збиряють ранками або під вечір, коли цвітка найбільше пахне.

Однією з найкращих пород рожі є т. зв. болгарська рожа (1 кілограм її есенції коштує 750.000 фр., це є майже — 2.000 дол.). Жасмин дає часто вживану есенцію (1 кг. — 500.000 фр.), а з помаранчі продукується аж чотири роди різних ароматичних олійків: з цвіту, із скірок, з листя й коріння.

Есенції видобувається різними способами. Назагал є це доволі складна справа. Для цього потрібно відповідного устаткування й апаратури. Рожу піддається дестилляції, — це найдавніший і найпростіший спо-

сіб. Щоб мати 1 кілограм есенції — потрібно зужити 1.000 кг. цвіту. Зрізані цвіти кладеться в кип'ячу воду, яка, випаровуючи, захоплює етеричні олійки й опісля скроплюється. На її поверхні пливає верства з олійків. Вода, що залишається зветься «о де флер» й знаходить широке застосування в парфумерії й косметиці.

Інший спосіб — т. зв. **інфузійний**, тобто погружування в товщі (6 кг. цвіту на 1 кг. товщі). Третій спосіб **«енфлераж»**: квіти накладаються на товщ на скляні плити і тримається в замкнених посудинах (процес триває 25-30 днів). Цей спосіб дуже дорожий. Ще інакше відбувається етеричні олійки із скірок цитрин, помаранч, тощо. Тут стосується т. зв. **екстракція через витискування**. Наймодерніший є спосіб — пропускати плинні гази. Так роблять з фіялками, бузком і конвалією.

Врешті останніми складовими частинами парфуми бувають штучні ароматичні олійки, що їх витворюється хемічно — це альдегиди, етери, фенолі і т. д. Під сучасну пору, коли хемія є на дуже високому ступні розвитку, їхне застосування надзвичайно велике. Їх продукція є куди дешевша, тому дуже часто вживається саме синтетичних продуктів.

Як постає парфум?

Мимо всіх скомплікованих і трудних способів технічного процесу, яким же маленьким виглядає це технічне виконання вже раз знайденої формули парфуми. Для того, щоб мати формулу, треба передовсім ма-

ти ідею й бажання створити щось нове, незнане й гарне. І ось тут розходяться, а заразом і зустрічаються дороги хеміка й мистця — людини, що вигадує й творить. Тут не досить бути одним — тут треба сполучити ці обидві прикмети й на добавок мати ще один Божий дар — дар незвичайного нюху.

Це є саме ті три чинники конечні для тієї творчої праці. Наперед працює мистець — людина повна фантазії, поезії, розуміння краси й знавець людей. Він думає, він викликає спогади, він родить фантазію, сповіваючи все серпанком чару. Це від нього — творця залежить чи якась парфуму появиться за рік чи за два. Часом буває, що він шукає роками, 8-10 років, а часом тільки кілька місяців. Він творить в уяві й свою ідею втілює в ту жовтаво-зеланово-темну рідину, що йому буде нагадувати чар паризької ночі, чи спокійний залив біля Ріо де Жанейро, чи світла близкучих канделябрів на балі в одному з клубів Парижу, чи ніжні, ласкаві жіночі руки... І коли уява створила те щось, що йому буде провідною зіркою під час ціліснікої його праці, він стає знову хеміком і починає досліди в лабораторії. Він робить експерименти, мішаче олійки, сполучує, додає, віднімає, домішує. В цій своїй праці він має тільки один контролльний апарат, один прилад, один вказівник, який його провадитиме до цілі, пе добрий нюх. Помимо численних спроб створити якийсь технічний прилад для допомоги й міряння «запа-

ху», досі не вдалося ще нічого такого знайти. І так людина творець — з артистичним замисленням і людина хемік — зі знанням, здані цілковито на людину з «добрим нюхом». Ось чому парфума така дорога. Не лише тому, що її складові частини є казково дорогі, але й тому, що людей творців парфум є так дуже небагато. Сьогодні в Парижі, світовому центрі найкращих парфум на світі, можна почислити дослівно на пальцях однієї руки тих людей-феноменів, що сполучали б в одній особі ті всі потрібні прикмети.

Опісля, як творець парфуми знайшов вже формулу — справа «легка». Бо треба вже тільки змішати разом біля 60 запахів (а іх вибирається приблизно з 2.000!). Гірші парфуми мають лише 10-15 запахів. Кожна парфумова складається з голови, корпусу й кінцівки. Голова — це легкі запахи квіток, корпус — тяжкі коріння й тваринні запахи, а кінцівка — це знову легші й «округлі» та приемні запахи. Найкращі парфуми мають до 25% етеричних олійків (решта алькоголь), а гірші лише 5%.

Хемікові відомо, що есенції з рожі, липового цвіту, чи будь-якої іншої квітки з 1949 року не є однакові з есенціями з 1952 чи 1934 років, тому він вміє добирати їх уважливо, творячи т.зв. букети запахів, які складаються на парфуму.

Скільки зуживається цвітів для фабрикації парфум, доказуть нам числа хоч би однієї тільки фабрики у Грас, на півд-

ні Франції. Вона зуживає річно 5 000 кг. помаранчевих скірок, 30 000 кг. цвіту акації, 27 000 кг. цвіту фіялок і стільки ж розмарину, м'яти й ляванди. Як парфумі не бути дорогою!

Трезор

Світла горіли ясно в старих свічниках, живими вогниками відбиваючись в мрійливих очах парижанок. Грала музика й пари крутилися одна за одну, немов різокольорові метелики. Було весело, радісно й святочно. Бо ж це був день великого тріумфу, день ювілею який святковано так урочисто Святочність настрою піднесло ще й те, що повідомлено про нове відкриття — Трезор, парфуму, за якою пошукувано вже від кількох років. Присутні захоплювалися чудовим запахом та подивляли надзвичайно дотепно придуманий флякон у формі правильно шліфованого діаманту. Справді, гідне оформлення!

Але де ж він, той мистець — творець, чиє ім'я в усіх на устах? Чи то не він там під колонкою інтимно розмовляє з президентом товариства? Ні, це не він. Його не видно. Й даремне ви будете його шукати по затишних куточках залі й сусідніх кімнат. Його немає. Над ранком, коли світанок розвіяв останні сумерки ночі, всі поважно затурбувалися й почали його шукати. Пішли до його хати. Двері зачинені, ніякого знаку життя. Насильно увійшовши до середини, побачили страшну картину: творець лежав мертвий на постелі! Тоді коли вночі всі підносили кели-

хи вина на його честь і здоров'я, він навіки замикав очі. Його зморила важка хвороба, яку він поборював останками сил, щоб закінчити почате діло. І в менті, коли його праця увінчалася успіхом, життя його згасло, немов свічка...

Це не байка, це правда, яка трапилася два роки тому в Парижі. Парижани ще тепер із смутком оповідають про цю подію. Тож, якщо хочете зробити приемництво комусь ніжному — купіт' йому парфуму Трезор де Лянком на згадку її творця, і розкажіть цю історію.

Мабуть кожна парфум має свою «історію» і фантазійні назви парфум говорять нераз дуже багато. Але на це треба знати генезу їхнього постання. Парфуми є різного роду й типу, тому й треба вміти їх дібрати відповідно до особи, зовнішнього вигляду й замислування.

Назагалі всі парфуми діляться на легкі й важкі, — з запахом скрі, тварин, коріння. Класичним представником важкої парфум є шипр, — стара креація, яку знайдете у всіх фірмах. Мабуть єдиний Лянком дає Кипр, що є сполукою класичного шипру (муск, амбра й дубовий мох) з додатком

жасміну, що дещо злегшує його важкість. Це є парфума тяжка, яка вдоволяє жінок чорноволосих з Італії й Еспанії, а також українок з побережжя нашого моря. Її люблять часто уживати чоловіки. Цю парфуму кладеться у пляшки, щоб, постарілася», наче бургундське вино. З кляси тяжких парфумів є відома «Жаке» фірми Коті, або «Тандр ню» Лянком. Вже дещо легшою парфумою є «Конкет» (Лянком), або її відповідник «5» Моліне, чи «Креп де Шін» Мільо, — нею легше задовольнити ширші кола покупців. Старших пань можна вдовольнити «Гарденією», яку знайдете у всіх майже фірмах. Для молодих, а також блондинок, творяться інші парфуми, переважно з запахами цвітів, як «Валя бле» — Лянком, «Пурен ом» Карон — з домінантною ноткою ліванди. Свіжою, ясною й тепловою парфумою для молодих дівчат, є «Реут-ест» Лянком і «Претекст» Лянвен. В тій самій клясі, хоча настирильно сильнішим є «Бокаж» Лянком, «Льонде» Герлен, «Флер де Рокай» Карон і «Шокінг» Скіяпареллі. Дуже модною під сучасну пору парфумою є «Шанель 5». Також різні творці моди випускають різноманітні видання парфум. Однією з наймодерніших креацій, яку можна б порівняти до модерної музики, є «Флеш» Лянком, або «Моман сюпрем» Пату, чи «Блє گрас» Елізабет Арден. Це є модерна композиція, побудована на виключно рослинних складниках, — переважно зелених листках, папоротях, тощо. Вона

ЗУБНИЙ ЛІКАР

Д-р Богдан Білас

приймає щоденно від 16-20 год. за попередним домовленням. Виконує всі модерні зуботехнічні роботи, також і за оксан.

Адреса:

München 15, Sonnenstr. 8.

не може вдовольнити кожного смаку, бо є занадто оригінальною.

З нагоди весілля, фірма Лінком вислава королеві Єлизаветі II прекрасний флякон парфуми «Флеш».

Тож коли б і ви хотіли зробити комусь надзвичайно мильй подарунок — вибираєте. В райських садах ви знайдете найвибагливіші запахи, що вдоволять кожного.

О. Вротновська

Скільки можна випити?

«Лиш не пийте забагато!» — це одна з порад, що її лікарі мабудь чи не найчастіше дають своїм хворим. Але звідкіля ж бідній людині знати, коли саме є вже те «забагато»?

І ось нарешті канадійський лікар Роберт Гордон Бель змислосердився та подав спосіб, як те «забагато» обрахувати. Бо ж надобавок виявляється, що воно в кожного інше. Інше в грубих, інше в тонких... Біда тільки, що обчислення д-ра Беля сполучені з деякою математикою.

Як відомо, навіть малу кількість випитого алькоголю можна піznати, зробивши аналізу крові. Тому й п'янім шофераам роблять на поліції аналізу крові, щоб устійнити, чи вони не перебрали мірки. Коли в когось аналіза виявляє в крові кількість алькоголю нижче 50

міліграмів, то це значить, що він ще не випив «забагато». Але ж аналізи крові річ скомплікована й «кривава». Тому д-р Бель, який в житті просліджував вже не одного алькоголіка, подав безкровний спосіб обчислення кількості алькоголю в крові. Кількість алькоголю в 100 кубічних сантиметрах крові він означив буквою Г. Кількість випитого алькоголю означив буквою А. Тягар людини називав буквою К, і врешті час, в якому випито алькоголь — буквою Т. Він подав таку формулу:

$$T = \frac{5000 \times A}{K} - 13 \times T,$$

іншими словами: Кількість алькоголю в 100 кубічних сантиметрах крові рівняється кількості випитого алькоголю помноженню через 5000 і поділеному через вагу того, хто ви-

пив (у фунтах), менше 13, помножене через кількість годин, під час яких він пив. При цьому А рівняється тій кількості алькоголю, що є в двох склянках сильного пива, або в двох звичайних чарках 50 процентової горілки.

Наприклад: Коли людина, що важить 150 фунтів, випила ввечорі 4 склянки пива або 4 чарки вишнівки, тоді в поданій вгорі формулі вставляємо замість А число 2, множимо його через 5.000 і одержуємо 10.000, це ділимо через 150 (тягар тіла) і дістаємо число 66,6, віднімаємо 39 (13 x 3) і дістаємо число 27,6, яке означає, що в його крові є після цього 27,6 міліграмів алькоголю на 100 кубічних сантиметрів крові.

Як ми вже згадали вгорі, — на думку д-ра Беля, — поки кількість алькоголю не переступає 50 міліграмів на 100 кубічних сантиметрів, то його діяння є ще незамітне.

Коли ж хтось, замість 4 чарочок, потягне собі за вечір 6, тоді А виноситиме вже в нашій формулі 3, а тим самим й вислід буде 61 міліграмм алькоголю. Отже тоді буде вже перевищено кількість, що вже висловлюється в цій формулі.

ступлена критична границя.

Між 50 і 150 міліграмами реакційні здібності людини щораз маліють і багато людей вже починають втрачати панування над своїми рухами. По 150 міліграмах контроль над собою є вже зовсім затрачений. При 300, а інколи раніше, втрачається притомність, а при 500 до 700 міліграмах алькоголю в крові наступає смерть.

При цьому д-р Бель підкреслює, що це тільки правило для пересічних людей. Бо ж організм багатьох людей інколи інакше реагує на алькоголь і буває, що малій потрапить випити більше, як великий.

Але й у того, хто вміє багато випити, не впиваючись, з часом організм затрачує здібність достосування до алькоголю та наступають забурення в переміні матерії.

Формулу д-ра Беля можна зробити для людей «напідпитку» значно упростити, кажучи, що — кожний, хто випив уже настільки «забагато», що не може помножити тих фунтів, чарок та годин, той вже справді випив «забагато» й час вже йому перестати.

В нас можете набути цінні випуски Видавництва М. Денисюка з Аргентини, а саме:

Галан А.: Пахощі

Драгоманова О.: По той бік світу

Самчуки Улас.: Марія

Сацюк О.: Злат-жолудь

Тис Ю.: Не плач, Рахиле...

Тис Ю.: Симфонія землі

Форостівський Л.: Київ під ворожими окупаціями

Цуканова М.: Бузковий цвіт

ціна 250 фр.
— 250 "
— 400 "
— 250 "
— 80 "
— 250 "
— 150 "
— 250 "

Замовляйте в Адміністрації журн. «Ми і Світ».

Відвідини обсерваторії Паломар

Хто з вас не чув і не читав про найбільшу обсерваторію світу, положену на верху гори Паломар в Каліфорнії, де знаходитьться найбільший телескоп, що ним вчені астрономи досліджують небесні тіла та міжсмічні простори? Про це чудо світу писали й пишуть на всіх мовах світу. Тому трьох нас: інж. Йосип Любецький (він з Любечі-Князів), інж. Леонід Романюк і автор цих рядків, рішили відвідати цю славну гору.

Вранці, о год. 8.30 наше авто виїхало в дорогу. Наш князь Любецький озброївся різними картами, провідниками й камерою; інж. Романюк попри фотоапарат не забув теж про коробку сандвічів й помаранч, і так ми пустилися в напрямку Анагайм, Корона, Елсінор, Муріста, Темекула аж до Пала. Переїхали помаранчеві сади, містечка й оселі, і поблизу Муріста минули просторі лани золотої пшениці, що її ось-ось вже мали жати. Був хмарний день і щойно біля полудня виглянуло сонце. В Пала ми оглянули індіанську резервацію, з вбогими забудівлями й шатрами; посеред оселі стоять стара простора церква, а побіч неї декілька невеличких крамничок та великий майдан для бейзболу чи кінських перегонів. Ціла оселя знаходитьться неначе б на дні кітла, а довкола неї простяглися високі гори.

Під час дальшої дороги прийшлося моторові нашого авта важко працювати, спинаючись серпентинами вгору. Нам заступає вуха, — знак, що це вже велика висота. Згодом в'їжджаємо в густу мряку, що заступила сонце, роблячи вечір з білого дня. Що вище, вона густіша, сповиваючи гори, й дерева, і провалля. Поміж клубами мряки бачимо велику стрімкість гір, скелісті шпилі та високі й нижчі пасма гірських ланцюгів.

Дорога, якою ідемо, вузенька, витесана в узбіччі кам'яних гір. Попри неї ростуть тисячолітні велетні: дуби, кедри та шпилькові дерева, що могли б розказати не одну цікаву історію. А ось над пропастю бачимо прекрасне окотіло (це рослина, яку наука ботаніки й до сьогодні не знає, куди заражувати, чи до роду лілей «Юкка Могавенція»). Воно приbrane червоними дзвіночками та дуже маленькими зеленими листками.

Мряка така густа, що бачимо не більше як на 20 стп попереду. Так ідемо майже годину. Нараз, немов стається чудо, мряка зникає безслідно й нас отігають розсміяні соняшні проміння. З несподіваної радості зупиняємося та входимо з авта. Повітря пахне відвічними горами, по лівому боці від нас простягся могутній праліс, а праворуч не видно нічого, крім

молочного шовкового килиму, що сповив всі гори (це та мряка, що ми нею їхали цілу годину).

Стоймо на висоті двох анг. миль над плесом моря, на шпилі найвищого ланцюга. Над нами блакить неба. Стрілка дорожковказу показує, що Паломар ще віддалений звідсіля на 20 миль. Ідемо вдолину і опісля знову вгору та врешті здалеку бачимо чудову обсерваторію.

Ще пів години їзди й ми біля обсерваторії. Крім нас є ще біля 50 інших авт. Оглядаємо площу й гору, на якій побудована обсерваторія. Ця гора Паломар, що є власністю Каліфорнійського Інституту Технології, є схожа на шутого (без рогів) барана. Головним осідком Інституту є Пасадин, Каліф. Але з цією обсерваторією співпрацює також тісно Вілсонська Обсерваторія Карнегійського Інституту у Вашингтоні. Вони порівнюють свої спостереження, обчислення та фотографічні знімки небесних тіл, а опісля інформують про них науковий світ.

На стінах обсерваторії висять різні фотографії та рисунки. Перших 10 рисунків представляють цілий апарат телескопу з усіх боків. Решта — це дійсні фотографії, зроблені апаратом Шмідта, який має сочку з проміром 48 цалів (единиця така камера в світі). На цих фотознімках бачимо наше сонце посеред всесвітнього простору, його затміння, місяць, планети, консталіації й мряковини. Зокрема казкова Молочна Дорога. Деякі спіральні мряковини

нагадують взори наших вишивок. Під кожною знімкою подана віддаль небесних тіл від нашої землі, міряна світляними роками: 700.000 світляних років, 123 мільйонів світляних років (Бореаліс), 400 мільйонів світляних років!...

Та чи ви, шановні читачі, являєте собі, що таке віддаль одного світляного року? Рахунок простий: одна мінuta має 60 секунд, одна година має 60 мінут, один день має 24 години, один рік має 365 днів. Отже помножить це все разом — $60 \times 60 \times 24 \times 365$ і це дасть вам 31.536.000 секунд в році. Це все треба помножити через 186.666 (скорість бігу світла в милях на одну секунду), то це дасть нам 5.886.698.976.000 миль за один рік часу. А тут є мряковини, що віддалені на один чи два мільярди (за останніми обчислennями, аж на чотири мільярди) світляних років!

З першого будинку йдемо до головної обсерваторії. По обох боках стежки посаджені кущі астресту (гус-бері), а далі повно папоротей. Мимохіті майнула думка, коли б так зацвіла папороть і я дістав її цвіт, тоді збагнув би всі тайни природи!... Це згадалася казка з дитячих літ про папоротин цвіт.

Входимо до розкішного будинку та крутими сходами пнемося вгору. Перед нами просто-ра заля, а в ній посередині, за скляною стіною, стоїть велетенський апарат. Він цілий рухомий: підноситься вгору, спускається вдолину, обертается під усіми кутами, — хоч важить тисяча тонн.

Треба знати, що це незвичайне дзеркало (200-цалеве скло — 5 і пів метра в промірі) має свою прецікаву історію. Воно було вилите в 1935 році й після цього майже рік його повільно остуджувано, щоб не трісло. Від 1936 до 1947 року (повних 11 років!) його вишліфовували в Каліфорнійському Інституті Технології, щоб дістати бажану витуклість форми та щоб світло падало на нього під потрібним кутом. Коли дзеркало було готове, то важило 15 тонн і коштувало 6 мільйонів доларів. Його спід є вкритий тонкою оболонкою алюмінія. Всі наукові досліди відбуваються лише вночі, від год. 2-ої по півночі до год. 6-ої ранку.

Стойте непорушно перед чудом-чудес світу й рука сама здіймає капелюха з пошани до цієї святині науки. Якою дитячою здається сьогодні мізерна трубка колишніх астрономів, порівнюючи з цим телескопом-велетнем! Саме в цій обсерваторії роблять 2 тисячі фотознімок всесвіту, щоб їх опісля зібрати в один великий атлас. Це буде карта-дороговказ, щоб знати, як заїхати в гостину до Андромеди...

Оглянувшись все докладно, входимо з будинку. Роблячи ззовні декілька фотографій, бачимо, що довкола обсервато-

рії насаджено нашого рідного барвінку, який саме розцвівся. А ось і великі корчі запашного полину! Жартуємо, що коли не має українця посеред пalomарських вчених астрономів, то бодай наші зела насаджено біля обсерваторії.

Вибираємось додому, бо жде нас далека й небезпечна дорога. Знову проїздимо густоє мрякою, обережно повзучи понад безодні пропасті. В цю хвилину найкраще розуміємо, як важко було перевезти на гору Паломар цими скельними дорогами те прецінне скло велетня — телескопу. Руштування з бетону, що в ньому було запаковане скло, ще й тепер лежить біля обсерваторії.

Минувши 7 брам (це залізні брами на дорозі до обсерваторії, на милю віддалені одна від одної, що їх замикають наніч, щоб ніхто туди не дістався) та мрячний вал і в'їхавши знову в сонячне проміння, ми з полегшем відітхнули. Тепер вже дорога була безпечна. Ми верталися цим разом понад море, через Сан Гвант Капістрano, та поміж сади авакадів, помаранч і цитрин й городи, засаджені ягодами, каляфійрами, помідорами й різною іншою яриною.

Дома нас ждали пані Скегар і донечка Віра з доброю вечорою.

Наш всесвіт є вдвое більший

Астрономи вже від довшого часу додумувалися, що їхні обчислення величини всесвіту є неточні. З питанням величини пов'язане теж питання давнини всесвіту. І от навесні цього року заявив астроном д-р Бад, що його досліди при допомозі найновіших апаратів і найпрецізніших фотографій виявили, що

всесвіт існує вже не від 2 мільярдів літ, як думали досі, а від чотирьох мільярдів, та що його розтяглість має не один, а два мільярди світляних років.

Причиною дотеперішньої помилки була фальшива оцінка віддалення двох мряковин, т. зв. Кофеїдів, що становили, так сказали б, одиницю для дальших обчислень. Дослідження в каліфорнійській Монт Вільсон Обсерваторії, через найбільший у світі телескоп (5 метрів проміру) і фота, зроблені на спеціально вразливих фільмових пластинах, виявили, що Кофеїди належать до двох різних звіздяних груп. Одні зачислюються до т. зв. блакитно-сяючих звізд, яких світло є на 100.000 разів сильніше за світло сонця, а другі — до т. зв. червоно-сяючих, які є лише на 1.000 разів яскіншими від сонця.

Голос матері

У місті Вокон (США) 23-літній Джорж Доффі убив свого суперника, юнака Хакмена. Вони обидва були закохані в дівчину Чірлі Арнольд.

Арнольд спочатку обіцяла вийти заміж за Доффі, але згодом ця зовсім ще молода дівчина змінила своє намірення й заручилася з Хакменом.

Юнак Доффі настирливо домагався, щоб Арнольд передумала.

— Коли ти не передумаєш, я зірву динамітом ціле місто. Ти надовго запам'ятаєш той день, — погрозив одного разу Джорж.

Арнольд не змінила своє.

На другий день її нареченого Хакмена знайшли в

автомашині з простріленою головою.

Убивця чотири дні перевовувався в лісі і може вда-
лося б йому ховатися й довше, коли б не голос матері, яку Джорж любив понад усе й знатав, що своїм злочином зробив їй страшне горе.

Час-від-часу в лісі з'являлася поліційна машина й годинами з гучномовця було чути жіночий голос:

— Джорж, це говорить твоя мати. Заради Бога, віддайся в руки поліції. Вони не зроблять тобі зло. Ми хочемо допомогти тобі... Я, твоя мати, благаю тебе мій любий, сам віддайся в руки правосуддя...

Джорж почув голос матері. Із лісових зарослей

вийшов молодий чоловік з піднятими вгору руками...

Тепер на суді молодий

злочинець матиме оборонця — свою матір.

Петро П.

Айзенгавер - маляр

Ще донедавна нинішній президент Сполучених Штатів Америки Двайт Д. Айзенгавер сам не здав, що в ньому захованій талант до малярства.

Як стверджує відомий нью-йоркський артист-маляр Томас Стефенс, президент почав випробовувати свій хист до малярства вже по закінченні другої світової війни.

Маляр Стефенс малював портрет дружини Айзенгавера. За його працею уважно слідували тодішній начальник генерального штабу, Айзенгавер, і був нею дуже захоплений. Якось, жартома, Айзенгавер сказав: «Може почастити і мені!»

Незабаром після цього дружина Айзенгавера Мемі купи-

ла для свого мужа набір фарб, робочу скриньку й необхідне устаткування. Айзенгавер наполегливо взявся за працю, спочатку копіюючи з фотографій, а там перейшовши й до настури, як портретист і пейзажист.

Минав час. Малярство стало для Айзенгавера другим улюбленим розваговим зайняттям, після гри в гольфа. Президент знаходить час, малює оливними фарбами, із-за своєї скромності вважаючи свої мистецькі праці початковими, в той час як фахівці пензля вбачають у цьому серйозні кроки до малярського мистецтва і віщують Айзенгаверові славу мистця.

Петро Павлович

Les Grands Voyages

36 Av. de L'OPERA - Paris 2-•

На цю адресу пишіть українською мовою до Mr. Bilot
ХОЧЕТЕ одержати безкоштовно вичерпні інформації про можливості виїзду до Канади, ЗДА, Австралії, чи інших країн — пишіть українською мовою на цю адресу.

ХОЧЕТЕ мати скоро полагоджені формальності виїзду й отримати місце на пароплаві, в поїзді чи літаку — звертайтесь на цю адресу.

Telephone: Opéra 66-95, 66-96, 37-64, 37-65.

Adr. Telegr. Lafiet Paris, Ch. Post 2147-50

З ГОЛОСІВ ЧИТАЧІВ ПРО «МИ І СВІТ»

Д-р І. Білоскурський, Чіле: «Прошу висилати дальше «Ми і Світ» по 10 примірників. Ми дуже вдоволені Вашим виданням».

Ред. Л. Бурачинська, Філадельфія: «Мені дуже подобалась ідея Вашого журналу. Його публіка потребує, бо постійно за ним допитується. Здається, що поруч «Лиса Мікити» він втішається найбільшою популярністю, а це вже щось значить».

Інж. Л. Лисенко, Німеччина: «Зміст і художньо-редакційне оформлення журналу, на мій смак і розуміння справи, відповідають найбільш виагливим вимогам до такого видання. Такої ж самої думки про Ваш журнал є й мої найближчі приятели...»

В. Мельниченко, Англія: «Дуже дякую за магазин «Ми і Світ», дуже цікавий. Прошу вислати ще п'ять чисел...»

М. Мікітчак, Англія: ««Ми і Світ» я одержав, щиро дякую, бо журнал мені справді дуже подобався. Хоч я перетяжений працею, займуся з охотою кольортажем цього магазину, що охоплює в собі дуже багато цікавих речей».

I. Москва, Англія: «Вигляд і зміст Вашого видання є направу ду імпонуючі. Змісця бажаю стати Вашим постійним передплатником».

o. Прот. М. Овчаренко, Бельгія: ««Ми і Світ» купуватиму з приємністю, бо це дуже гарне видання».

Проф. В. Орловський, США: «Журнал спровів на мене прекрасне враження всіма сторонами, починаючи від наголовку й на оформленні кінчаючи. Таких справді культурних видань у нас майже нема...»

В. Стасишин, Англія: «Це один з найкращих журналів, які потрапили досі до моїх рук».

Інж. А. Шумовський, Канада: «Ваш журнал знаю. Можу лише похвалити — і формою і змістом він найкращий зі всіх інших».

О. Васильчук, Бельгія: ««Ми і Світ» нам усім молодим людям в Бельгії дуже подобається. Кожне число читаємо з заінтересованням і появі нового чекаємо з нетерпінням...»

«М и і С в і т»

Видає й редактує: Микола Колянківський, адреса: 186, Blvd. St. Germain, Paris 6^e, France. Поштове конто (тільки для Франції):

Paris c. c. 876771, Mr. Kolankiwskyj Mykola,
186 Bd. St. Germain, Paris 6^e

Звертаючись до Редакції в справі, на яку бажаєте мати відповідь, не забувайте долучити міжнародний поштовий купон.

Imprimerie: P.I.U.F. (SARL), 3, rue du Sabot, Paris 6^e

